

**РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА**

№ 9 ВЕРАСЕНЬ 1959

+ прилож.

РАБОТНІЦА І СЯЛЯНКА

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАННЯ
ТРЫЦЦАЦЬ ПЯТЫ

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

№ 9

ВЕРАСЕНЬ 1953

Другі год працуе Баранавіцкая школа-інтэрнат № 1. Тут створаны ўсе ўмовы для ўсебаковага развіцця вучняў.
На здымку: вучні наля школы.

Вялікія змены

СЯМ'Я Кулакова была нічым не адметнай ад іншых сялян Маладзечаншчыны. У абшарнікаў усім батракам жылося нясоладка, а Кулаковым тым больш. Паспрабуй — пракармі на бацькавы заробаткі дзесяцёра дзяцей! А ва што апрануць, а абуць? Хадзілі босыя. Пра школу і не марылі.

Маці і дзеці часта хварэлі. На доктара з мястэчка патрэбны былі вялікія грошы. А дзе іх узяць? Гэтае пытанне стаіць перад мільёнамі працоўных капіталістычнага свету і сёння. Калі ты жывеш у Злучаных Штатах Амерыкі і табе патрэбна запламаваць зуб — выкладвай 50 долараў. А не маеш у кішэні такой сумы — пакутай ад болю. Але вернемся да сям'і Кулаковых. Кулаковы, як і мільёны іншых, лячыліся ў бабкі-знахаркі. Чацвёрта дзяцей памерла. Захварэла маці. На лячэнне бацька прадаў апошнюю карову. Але нічога не дапамагло. Не стала і маці.

Вераснёўскай раніцай 1939 г. усе шасцёра сірат паселі каля плота і чакалі, пакуль кулакі не забяруць іх батрачых.

— Раптам мы пачулі, — успамінае старэйшая з Кулаковых, — моцны гул матараў і ўбачылі танкі. Савецкія танкісты пачаставалі нас пячэннем, цукеркамі, і з таго часу ўсім дзіцячым сэрцам сваім мы пацягнуліся да вызваліцеляў. З таго памятнага дня пачалося для нас сапраўднае жыццё.

Старэйшая дачка Кулакова атрымала вышэйшую адукацыю, уступіла ў рады Камуністычнай партыі і цяпер рыхтуецца ў аспірантуру. Другая працуе і вучыцца завочна. Хутка і яна будзе мець універсітэцкую адукацыю, стане журналісткай. Усе сыны працуюць, маюць любімую справу. Савецкая ўлада непазнавальна змяніла лёс простых людзей, стварыла ўсе ўмовы для шчасця і радасці.

У верасні будзе 20 год як аб'яднаўся беларускі народ у адзінай братняй сям'і. У жыцці краіны гэта час невялікі, але поўны вялікага зместу, вялікіх падзей. Пра старое мінулае не хочучь успамінаць ця-

Цудоўныя краявіды роднай прыроды! Яны не змяніліся, бадай. Затое людзей калгаснага сяла не пазнаць. Здаецца, зусім нядаўна адбываліся падзеі, якія мастак Крахалеў адлюстравуе ў сваёй карціне «Уступленне ў калгас». А колькі змен адбылося за гэты час! Ці маглі тады марыць сяляне адной з глухіх вёсак Івацэвіцкага раёна, што ў іх калгасе імя Сталіна будзе свой мастацкі музей!

пер людзі. Але ў чалавечай памяці не сціраюцца падзеі вялікай важнасці. Многія з іх на ўсё жыццё застаюцца ў памяці. Хіба ж такое забываецца?

Было гэта ў 1925 г. У гушчы народнай нараджаліся сілы, гатовыя змагацца за будучыню, за светлае жыццё. Разгортвае сваю дзейнасць Камуністычная партыя. І сярод барацьбітоў — маладая дзяўчына з Кобрынскага раёна Аляксандра Федасюк.

— Няхай жыве Першае мая! У шарэнгу, таварышы!

Палымнее, трапеча над морам галоў чырвоны сцяг. Мацнее крок пад гукі «Варшавянкі». Аляксандра Федасюк выступае на мітынг. Так пачынаецца поўнае небяспекі жыццё аднаго з барацьбітоў за свабоду, за лепшую чалавечую долю.

Не на жыццё, а на смерць стаялі людзі. Не зламалі іх ні турмы, ні катаванні, ні здзекі. Вышэй за ўсё яны ставілі аб'яднанне з кроўнымі братамі-беларусамі. І гэта здзейснілася дваццаць год назад.

Новае жыццё працоўным заходніх абласцей прынесла родная Савецкая ўлада. Вызвалены народ стаў хутка набіраць сілы, распроставаць магутныя плечы. Пацягнуліся людзі да навукі, пачалі набываць прафесіі, сяляне атрымалі зямельныя плошчы.

З трыбуны Крамлёўскага палаца выступалі Аляксандра Федасюк, вядомы рэвалюцыянер Сяргей

Прытыцкі і іншыя былыя падпольшчыкі. Ад імя сваіх братоў і сясцёр яны прасілі прыняць працоўных заходніх абласцей Беларусі, штучна адарваных ад свайго народа, у адну вялікую савецкую сям'ю.

Але нядоўга цешыўся народ сваім вызваленнем. Грымнула Вялікая Айчынная вайна. На савецкую зямлю сунуўся чужынец, заліў яе слязьмі і крывёю дзяцей і маці, зруйнаваў палаткі, спаліў гарады і вёскі. У тых чорных часіны працоўныя заходніх абласцей падняліся на абарону Айчыны, жорстка помсцілі ненавіснаму ворагу. Дзесяткі і сотні тысяч пайшлі партызанскімі сцежкамі. Разам з бацькамі, братамі, мужамі ў партызанскай барацьбе ўдзельнічалі і жанчыны.

У далёкім савецкім тылу аказаліся Вера Харунжая, Аляксандра Федасюк і многія іншыя. Яны імкнуліся туды, дзе вырашаўся лёс краіны. І нішто не магло іх стрымаць: ні расставанне з блізкімі, ні з самымі дарагімі на свеце істотамі — малымі дзецьмі. Адно іх трывожыла: Айчына ў небяспецы!

А тыя жанчыны, што заставаліся ў варожым палоне? Хіба ж сядзелі яны, склаўшы рукі? Не, і яны не засталіся ў даўгу перад Радзімай, якая клікала іх на смяротны бой. У рады народных месціцаў ўліліся былыя парабчанкі Любоў Дземях, Ганна Кумец, Праскоўя Калола і тысячы іншых. А ці ска-

рыліся тыя, хто не быў у партызанскім атрадзе? Не, яны таксама змагаліся ўсімі даступнымі сродкамі. Былі сувязнымі, разведчыцамі, проста ўсім сэрцам ненавідзелі ворага, употай выпякалі партызанам хлеб, мылі і цыравалі іх вопратку, аддавалі свае кватэры для падпольнай работы, разносілі лістоўкі, не выконвалі варожых загадаў. Вось чаму пад ботамі гітлераўцаў гарэла зямля. Вось чаму за адну ноч узляталі ў паветра дзесяткі кіламетраў чыгункі разам з варожаю сілай і зброяй.

Свяшчэнная вайна савецкіх людзей закончылася перамогай. Пачалося мірнае жыццё. На гарбарны завод у Гродна прышла замест загінуўшага мужа Вольга Берталь. Высокія ўраджаі лёну пачала вырошчваць Палагея Калола. Старшынёй калгаса паставілі Ганну Кумец. Партыйным работнікам стала Люба Дземях. Ды хіба пералічыць усіх, хто аднаўляў гаспадарку, хто шчырай працай сваёй узвільчаў Радзіму?

Савецкія людзі добра ведаюць прадукцыю Гродна і Брэста, Ліды і Баранавіч, Пінска, Маладзечна і Ваўкавыска. Тут цяжка абыйсціся без лічбаў, але іх у некаторай частцы заменяць лёс людзей і зменшаныя здымкі ў гэтым часопісе. Працоўныя Гродзенскай вобласці падлічылі свае магчымасці і вырашылі на год раней тэрміну выканаць сямігодку. У былых заходніх абласцях выраслі свае героі працы, перадавікі прадпрыемстваў і калгасаў.

У нас выраслі новыя людзі, якія атрымалі веды, спецыяльнасць, сталі інжынерамі і майстрамі, аграходамі і заатэхнікамі, трактарыстамі і камбайнерамі. З ліку таленавітага і працавітага народа вылучы-

ліся героі працы, наватары вытворчасці, праславіўшыся на ўсю рэспубліку, такія, як Вольга Клім, Лідзія Асіюк, Ева Карачан. Яны не зрабілі вялікіх навуковых адкрыццяў — папулярнасць і славу прынесла ім праца. Праца настойлівая, упартая, добрасумленая. З году ў год Ева Карачан на родных палетках калгаса «Новае жыццё» Карэліцкага раёна вырошчвае высокія ўраджаі. Летась лён даў калгасу звыш двух мільёнаў рублёў прыбытку. Сёлета з'яно дэпутата Вярхоўнага Савета СССР Евы Карачан абавязалася атрымаць па 9,5 ц насення і па 9 ц валакна з гектара.

Люба Нічыпарук з калгаса «Савецкая Беларусь» Высокаўскага раёна за першае паўгоддзе ад кожнай каровы сваёй групы надаіла па 2000 кг малака. Па прыкладу вядомай даяркі рэспублікі Ліды Асіюк яна гадуе 8 цялят ад самых лепшых кароў. За добрую працу — добрая і аплата. Жывёлаводы калгаса маюць у месяц ад 800 да 1 000 рублёў. Гэтым летам група даярак пабывала ў Маскве на Выстаўцы дасягненняў народнай гаспадаркі СССР. Жанчыны вярнуліся дамоў з запасам новых навіранняў і з яшчэ большым запалам узаліся за справу.

Былая парабчанка Яўгенія Сідарчук са Свідзельскага раёна стала вядомым чалавекам у нашай рэспубліцы. Шмат старання прыклала дзяўчына, каб дабіцца высокіх ураджаёў цукровых буракоў. Настойлівая праца, агра-тэхнічныя веды, сустрэча з праслаўленымі буракаводамі краіны зрабілі сваю справу. Урад высока ацаніў працу буракаводкі, прысвоіўшы ёй ганаровае званне Героя Сацыялістычнай Працы. У Мінску на нарадзе перадаві-

коў сельскай гаспадаркі М. С. Хрушчоў уручыў Яўгеніі Піліпаўне грамату Героя.

— Чую, выклікаюць мяне, — расказвала потым Яўгенія Піліпаўна, — а я нібы прырасла да месца. Ледзь устала з крэсла і пайшла паціху да прэзідыума... Падышла ні жывая, ні мёртвая, а Мікіта Сяргеевіч і кажа мне: «Не саромцеся, Яўгенія Піліпаўна, вы гэтую ўзнагароду заслужылі».

Заслужылі яе і даяркі Ліда Асіюк і Мар'я Занеўская, і жывёлавод Сценаніда Ільчучык, і трактарыстка Соф'я Юргель, і дзесяткі іншых працавітых жанчын.

Хто ў нас не ведае з калгаса імя Калініна Нясвіжскага раёна Вольгі Клім, рукамі якой вырошчваецца серабрыстае валакно? Хіба не аб ёй гаворыць народная прыказка: «Лён у другі раз родзіць на спелішчы!» І сапраўды, Вольга Клім збірае з гектара па 11 ц ільновалакна. Дзякуючы такім працавітым жанчынам, як Вольга Клім, калгас стаў мільянерам. Самаадданая праца вывела Вольгу Клім на шырокія прасторы жыцця.

Зараз перад кожным працоўным калектывам стаяць важныя задачы. Кожны савецкі чалавек пытае ў сябе: «Што я зрабіў для сямігодкі?» Мільёны свядомых працаўнікоў горада і вёскі ўключаюцца ў сацыялістычнае спаборніцтва.

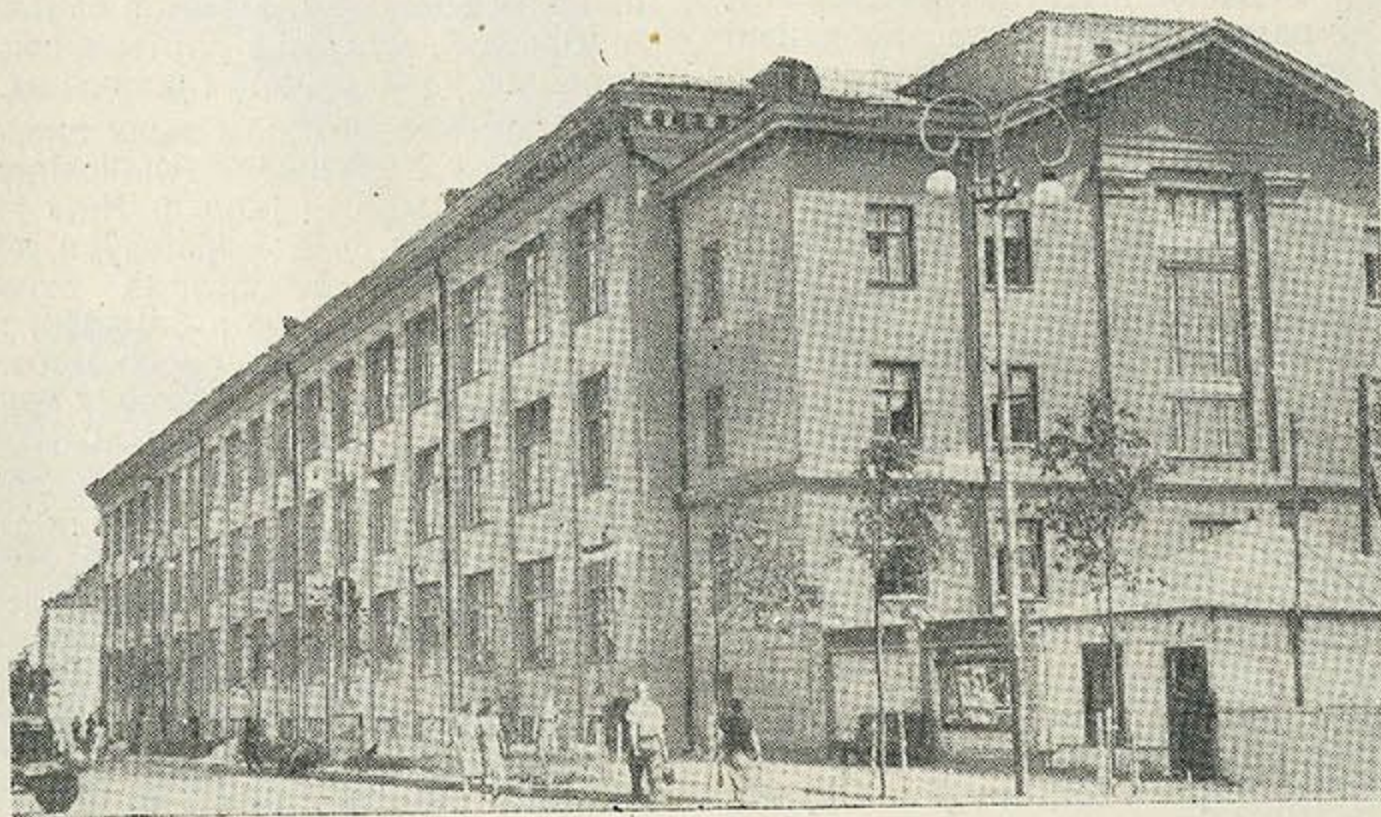
Рабочым і работніцам нашых прадпрыемстваў вельмі спадабаўся патрыятычны ўчынак ткачыхі Вышневалосцкага камбіната Валянціны Гаганавай. Кожны дзень прыносіць усё новыя весткі аб тым, што перадавікі вытворчасці пераймаюць яе высакародны пачын.

З кожным днём жыццё савецкіх людзей становіцца ўсё лепшым, прыгажэйшым. Пышна расквітнела культура ў былых заходніх абласцях, шырока развіваецца мастацкая самадзейнасць. Разам з прафесіянальнымі тэатрамі ў Гродна і Брэсце працоўныя маюць свае народныя тэатры ў Слоніме, Пінску, Баранавічах. У Івацэвіцкім раёне адкрыўся калгасны музей.

Наша моладзь ведае толькі сённяшні дзень. Параўнанні многае могуць сказаць юнакам і дзяўчатам аб пакутным жыцці іх бацькоў і дзядоў, запаліць юныя сэрцы на новыя вялікія справы, на гераічныя ўчынкі ва славу Радзімы.

Цяпер у савецкіх людзей самая высакародная мэта — хутчэй пабудаваць камуністычнае грамадства. Стварыць на зямлі такое жыццё, дзе будзе магчыма ва ўсёй паўнаце раскрыць хараство чалавека, дзе кожны будзе працаваць па здольнасцях і атрымліваць па патрэбах.

Гэты прыгожы будынак з вялікімі светлымі вокнамі, што выходзяць на вуліцу Міцкевіча, — новая швейная фабрыка ў Баранавічах.

Чалавек вярнуўся далёку

Мікола АЛТУХОЎ

Н А Р Ы С

АДЗІН мой знаёмы, характарызуе горад, гаварыў, што гэта шэраг будынкаў, дзе-ні-дзе падмаляваны лесам. Ён меў на ўвазе парк, скверы, зеляніну на вуліцах і плошчах. Калі б ён павяваў у Гродна, пэўна, перафразіраваў бы свой афарызм такім чынам: горад — гэта лес, расквечаны будынкамі. Старажытны горад, горад-сад!.. Хто цябе ўбачыць аднойчы, заўсёды будзе ўспамінаць твае заімшэлыя помнікі і цяністыя вуліцы, твой Нёман, каштаны, белую акацыю...

Поезд прыбыў каля васьмі. Вокны карпусоў тонкасуконнага камбіната ярка ззялі на фоне цёмна-сіняга неба, вярчэння змена толькі-толькі прыступіла да работы, а ў канторы — ні душы. Прыбіральшчыца, спачувальна глянуўшы на мяне, сказала:

— Я прапускоў не выпісваю. Прыходзьце раніцой.

Каб неяк змарнаваць час, я пайшоў у кіно. На экране — дубліраваны замежны фільм, толькі песні выконваюцца на іспанскай мове. Артыстка спявае хораша, і вельмі прыкра, што не разумееш, аб чым разказвае агністая мелодыя. Нечакана я пачуў, што жанчына, якая сядзела наперадзе, перакладае суседцы іспанскі тэкст. Перакладае ўпэўнена, без замінак. Калі запалілася святло, я запытаўся:

— Даруйце, калі ласка... Вы вучылі іспанскую мову?

Яна ўсміхнулася:

— Я жыла ў Аргенціне.

Натоўп накіраваўся да выхаду і адцёр мяне ад аргенцінкі, якая вызначалася тыповымі для славянскага твару рысамі.

Назаўтра я хадзіў па цэхах тонкасуконнага камбіната, шукаючы брыгаду, аб якой мне даручылі напісаць нарыс. Раптам каля адной з машын я ўбачыў знаёмы твар. Ага, тая самая аргенцінка... Яна працавала спрытна, прыгожа, з аса-лодай.

— Хто гэта? — запытаўся я ў начальніка цэха.

— Ганна Уладзіміраўна Северына. Прафесія — прысучальшчыца. Нядаўна з Аргенціны. Добрая работніца. І брыгада добрая. Змагаецца за званне брыгады камуністычнай працы.

Пасля заканчэння змены мяне пазнаёмілі з Ганнай Ула-

дзіміраўнай і з яе мужам Дзмітрыем Ільчом, які таксама працуе на камбінаце. Мы вышлі на вуліцу. А па дарозе мае новыя знаёмыя разказвалі аб сабе.

Неахвотна ўспамінае Ганна Уладзіміраўна сваё бязрадаснае дзяцінства. Яна нарадзілася ў вёсцы Селішча Карэліцкага раёна. Недзе ў багатых фальварках банкетавалі паны, а дзяўчынка нічога, апрача галечы, не бачыла. Бацька выбіваўся з сіл, каб пракарміць сям'ю, а голад заўсёды стаяў на парозе, пагражаючы малазямельнаму селяніну. Даведзеная да адчаю, сям'я прадала дзедаўскі кавалак зямлі і пусцілася ў доўгае падарожжа за акіяна, дзе, як баялі агенты сіндыкатаў па эміграцыі, іх чакала райскае жыццё. Гэта здарылася летам 1939 года.

Доўга гойдаў іх на штармавых хвалях Атлантычны акіян. І, нарэшце, мэта падарожжя — Парагвай. Параход увайшоў у вусце ракі Параны. Людзі ўглядаліся ў буйную трапічную расліннасць на берагах і напружана думалі: што чакае іх? Нядобрая прадчуванне сціскалі сэрца.

Эмігрантаў-беларусаў сустрэлі агенты з тварамі прайдзісветаў. Былыя белагвардзейцы, яны разам з радзімай страцілі і сумленне, ашукваючы людзей, што пакінулі родныя берагі. Дакументаў не выдавалі, пакуль прыезджыя не купяць зямлю. А дзе яны, грошы? Выручка ад прададзенай сядзібы пайшла на аплату падарожжа. А на тое, што засталася, можна купіць толькі невялічкі ўчастак на беразе Параны, які зарос непразнай пушчай. Адсталы, дзікі край! Позна шкадаваць аб дапушчанай памылцы. Трэба брацца за працу, каб не памерці з голаду. Сям'я — і дарослыя, і малыя — карчавала лес, адваёўваючы крок за крокам кавалкі зямлі. Жылі ў бараках, у кожным з якіх размяшчалася па семнаццаць сем'яў.

Людзі гаварылі, што ў суседняй Аргенціне — лепш. Доўга раздумваў бацька. І, нарэшце, рашыў:

— Горш, чым тут, быць не можа.

Кантрабандысты (за грошы, вядома) перапраўлялі бедакоў

цераз Парану, надзяляючы іх фальшывымі дакументамі. Многія гінулі ад куль пагранічнікаў, некаторых рабавалі, а то і забівалі бандыты. Але выхаду не было. Што ж, чакаць галоднай смерці? Цёмнай ноччу на бясшумных лодках сям'я пераправілася на супрацьлеглы бераг. Аргенціна! Але шчасця не знайшлі і тут.

Уся сям'я Северыных у зборы. Прыемна, вярнуўшыся з работы дадому, паслухаць няхай сабе не надта віртуозную ігру ўласнага скрыпача.

Перабраўся ў Буэнас-Айрэс. Знялі пакойчык даўжынёю чатыры, шырынёю тры крокі. Некалькі год пражыла сям'я з сямі чалавек у душной каморцы. Сёстры ўладкаваліся горнічнымі ў багатыя дамы, а бацька доўгі час бадзяўся без работы, пакуль землякі не знайшлі яму месца чорнарабочага на шклозаводзе. Папрацаваў некалькі месяцаў і зноў апынуўся на вуліцы.

Каля паўгода бадзяўся стары па шыкоўных праспектах паўднёвай сталіцы, шукаючы любую, самую катаржную працу. Законам прадугледжаны васьмігадзінны рабочы дзень, але капіталісты карыстаюцца беспрацоўем, каб выціскаць з рабочых, асабліва іншаземных, максімум сіл. Бацька згаджаецца на дзесяцігадзінную начную работу (толькі начную) на металургічным заводзе. Затое дачка Ганначка змагла пайсці ў школу. Ёй споўнілася дзевяць год.

Некаторы час мы ідзем моўчкі. Відаць, жанчына ўспамінае

нялёгкі шлях, па якім прайшла яе сям'я. За Нёманам, на ўзвышшы, дзе зусім нядаўна раслі лебяды і палын, раскінулася некалькі новых кварталаў, забудаваных шматпавярховымі прыгожымі будынкамі. Сонца прыпякае...

— Ужо недалёка, — сучашае мяне Дзмітры Ільч. — Бачыце — белы, чатырохпавярховы... Гэта — наш.

— За пятнаццаць год, — працягвае Ганна Уладзіміраўна, — мы не набылі ўласнага прытулку. А кватэрная плата ў Аргенціне гэта, прыкладна, трэцяя частка заробку.

Калі газеты паведамілі аб вызваленні заходніх абласцей, бацька вырашыў вярнуцца. Неадкладна. Ён намагаўся наладзіць сувязь з савецкім пасольствам у Вашынгтоне, але

мясцовыя ўлады не прапусцілі лістоў, спасылаючыся на тое, што ў Еўропе разгарнуліся ваенныя дзеянні і аб падарожжы не можа быць і гутаркі.

А дзеці раслі. Непрыкметна Ганначка стала дарослай дзяўчынай. Паступіла на курсы стэнаграфіста. Па вечарах спявала тужлівыя беларускія песні ў самадзейным хоры клуба імя Якуба Коласа, які праіснаваў нядоўга і быў закрыты ўладамі за «шкодныя ідэі». У час вайны ўрад Аргенціны заігрываў з фашысцкай Германіяй і, ведаючы, што народ спачувае Савецкаму Саюзу, бязлітасна распраўляўся з прагрэсіўнымі арганізацыямі.

У клубе Ганна Уладзіміраўна пазнаёмілася з Дзмітрыем Северыным. Яны ажаніліся. Ён прайшоў, прыкладна, такі ж самы жыццёвы шлях, як і яна. З 14 год зрабіўся вучнем ткача. Месяц вучыўся, а потым месяц дарма працаваў за тое, што вучылі. А плацілі настолькі мала, што хлопчык збег, і з гэтага часу наймаўся як чорнарабочы да падрадчыкаў на прыватных

«Горад-парк» — з захапленнем называюць Гродна людзі, якія ўпершыню пабачылі яго. Так выглядае сёння адзін з яго нядаўна заселеных жылых кварталаў.

Фота
П. Нікіціна.

★

будоўлях. Пазней ён уступіў у рады камсамола Аргенціны, які знаходзіўся ў падполлі. Рабочыя-аргенцінцы палюбілі хлопца і перад самай жаніцьбай выбралі яго сакратаром прафсаюза. Вечарам выбралі, а раніцай гаспадары далі яму разлік. Некалькі разоў за ўдзел у забастоўках індустрыяльных магнаты выкідвалі яго на вуліцу. Галечка пагражала ўжо не яму аднаму, а і сям'і — жонцы і маленькаму сыну Лёню...

Толькі ў 1955 годзе яны змаглі вярнуцца на Радзіму. Перад самым ад'ездам рабочыя-аргенцінцы пусцілі шапку па крузе, назбіралі звыш дзвюх тысяч пезо і, усёй душой зайздросцячы свайму (ужо савецкаму!) сябру, праводзілі на параход.

На савецкую граніцу Северыны прыехалі без капейкі грошай. Але радасць напаўняла сэрцы і слёзы стаялі на вачах: Радзіма!.. Маці!..

Пакуль сям'я асталеўвалася ў Гродна, розныя савецкія ўстановы выплацілі Северыным беззваротна некалькі тысяч рублёў, а таксама выдалі пазыку — 5.000 рублёў. Трэба ж набыць і мэблю, і зямлю, і пратку, ад якой проста адвыклі. Некалькі тыдняў пажылі ў інтэрнаце, а потым пераехалі ў новую кватэру.

Мы падняліся на чацвёрты паверх, увайшлі ў светлы пакой, абсталяваны новай мэбляй. Гаспадары папрасілі прабачэння і вышлі пераапраўца. Я агледзеўся. У пакоі — утульна, чыста. На швейнай машыне незакончаная шаўковая сукенка. Пэўна, гаспадыня любіць апраўца па апошняй модзе... А на невялічкім століку побач — скрыпка ў расчыненым футляры. Скрыпка маленькая — напэўна Лёнева...

Мы доўга сядзелі за круглым сталом, размаўляючы аб усялякай усячыне, а потым слухалі, як Лёня, вучань першага класа музычнай школы, выводзіць гамы на скрыпцы.

— А зарплаты хапае? — асцярожна пытаюся я.

— Грэх скардзіцца, — адказвае гаспадыня. — Я прыношу дамоў у сярэднім семсот рублёў, а калі да гэтага дадаць заробак Дзмітрыя... о, жыць можна! Праўда, і выдаткаў многа... Жыць жа спачатку пачынаем.

Калектыў тонкасуконнага камбіната прыняў іх шчыра, як блізкіх сяброў. Людзі знаёмілі іх з горадам, з нашым ладам. Северыны ведалі, што жыццё на Радзіме змянілася, але каб гэтак... Роўныя сярод роўных, яны ўліліся ў дружную сям'ю савецкіх людзей, і радасць для іх стала будзёнай, шчасце — законам.

— Прыходзьце сёння ў клуб, — гаворыць гаспадар, калі я падняўся, каб пайсці.

— Я буду спяваць. Прыходзьце.

Вечарам у клубе камбіната адбыўся канцэрт мастацкай самадзейнасці. Шчырымі воплескамі напоўнілася зала, калі вядучы аб'явіў:

— Выступае Дзмітры Севярын...

Ён вышаў на сцэну, каранасты, шыракаплечы. Палілася чароўная песня:

Ой, Нёман, і песня, і слава,
Народа майго і зямлі...

Потым ён спяваў аргенцінскія песні і, можа, успамінаў сваіх сяброў-аргенцінцаў, з якімі рэгулярна перапісваецца. Яны пішучы, што жыццё робіцца цяжэйшым... Эх, каб убачылі яны, як радасна ззяюць почы іх беларускага друга!

ЭНЕРГЕТИЧНЫ ГІГАНТ БУДУЕЦА

А Д прамой, нібы страла, магістралі, што вядзе з Брэста на Мінск, дарога адыходзіць у бок так крута, што пачатак яе не бачны нават у некалькі кроках. Толькі суровае папярэджанне, атрыманае ў Бярозе, што кіламетры на дзесятым будзе паварот направа, дапамагло нам заўважыць своечасова патрэбны шлях. І адразу затрасло, загойдала — прасёлак, выбіты коламі грузавых машын і самазвалаў, упарта прымушаў да мінімуму зніжаць хуткасць.

У лесе, дзе паабпал дарогі высіліся магутныя сосны, яшчэ так-сяк ехалася, а як пачыналіся прагаліны, глыбокі пясок, нібы рукі волата, чапляўся за колы. Перагрэты матар гудзеў надрыўна. З зайздрасцю паглядаў я на выпадковых сустрэчных, якія на веласіпедах лёгка і вольна кацілі па абочыне. Адзін з іх, едучы побач, з цікавасцю ўглядаўся ў нашу «пабеду», а калі яна, выбіўшыся з сіл, заглохла, саскочыў, нібыта прыкурыць.

— Што, неважнецкая дарога? — запытаў ён, быццам сам не бачыў таго.

Мабыць твары нашы не палалі энтузіязмам, бо суб'ектнік адразу змяніў тон размовы.

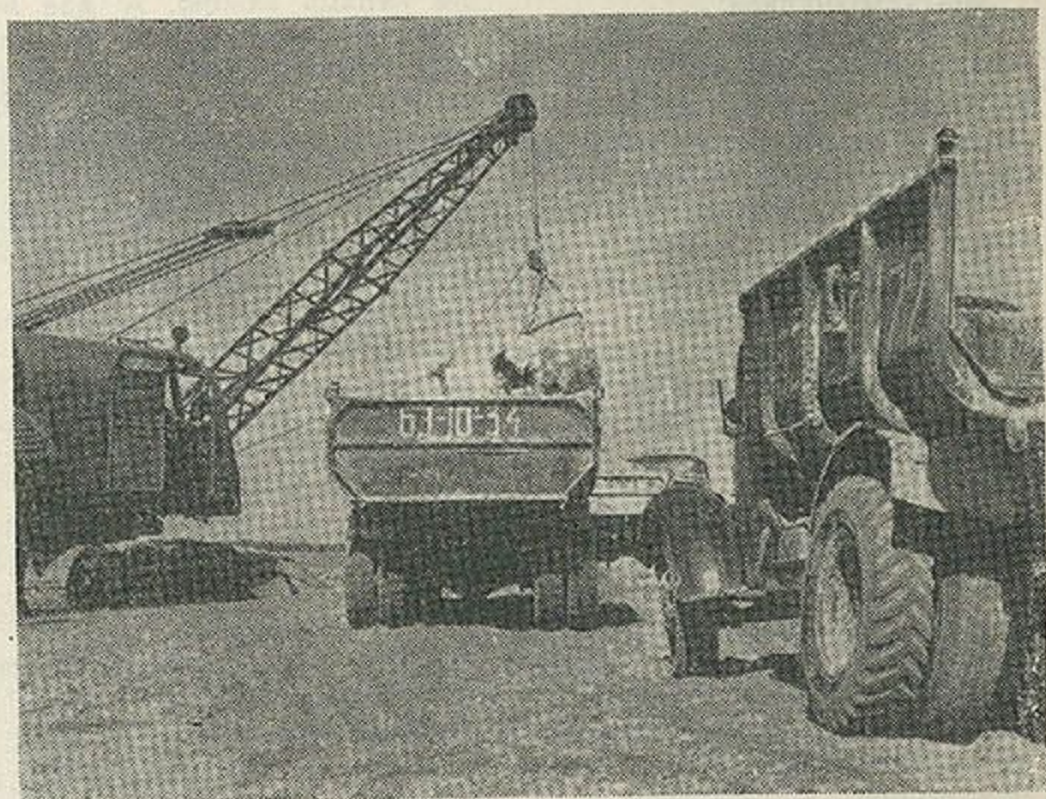
— Нічога, — суцешыў ён. — Хутка ў госці да нас па такой шапцы каціць будзеце, што дых не перавядзеш! Там вунь, — паследаваў ківок галавы некуды ў бок, — новую магістраль да нас пракладваюць — лепш за Маскоўскую. Мы ж цяпер угару ідзем.

І столькі было незразумелай на першы погляд радасці ў словах гэтага чалавека, з такою гордасцю вымаўляў ён словы «мы», «наша», «у нас», што нельга было не разгаварыцца.

Ехалі мы на будаўніцтва Бярозаўскай дзяржаўнай раённай электрастанцыі і ўжо загадзя мелі сёе-тое ўяўленне аб будучым энергетычным гіганце. Але, як гэта часта бывае, выпадковая размова прымусіла па-новаму зірнуць на тое, што мы бачылі, а потым — на самым будаўніцтве — па асобаму ўзірацца ва ўсё навокал.

...Глухія мясціны. Дзе выпадаў кавалачак больш-менш прыгоднай зямліцы, прытуліліся хаціны невялічкіх вёсак. Два возеры — Белае, названае так з-за сваіх пячаных берагоў, што снегам выдаюць пад сонцам у спякотны дзень, і Чорнае — з цёмнай, нібыта нафта, вадою, у якой і пах і смак торфу. А далей — на поўдзень — непраходная Спораўская дрыгва.

Быў час, калі тутэйшы край гняла змрочная здань Бярозы-Картузскай. Хто не чуў аб гэтай страшэннай турме для палітзняволеных? Лепшыя сыны і дачкі беларускага

На будоўлі працуе магутная тэхніка.

народа адбывалі тут пакаранне за самаадданую рэвалюцыйную барацьбу. Але наўрад ці нават тыя з іх, хто марыў далёка і смела, — уяўлялі сабе новае жыццё такім, якім прышло яно неўзабаве да гэтага краю.

Па рашэнню партыі і ўрада, па волі народа крыху больш года назад пачалося тут будаўніцтва ДРЭС, якая зробіць, літаральна, пераварот у энергетычнай базе заходніх абласцей.

Марыя Якаўлеўна Ламакіна, сакратар партыйнай арганізацыі Бярозаўскай ДРЭС, якая вельмі вылучыла час са свайго загружанага справамі дня, каб паказаць нам будаўніцтва, расказвае аб усім проста, не націскаючы на той ці іншы факт. Але ў голасе яе раз-по-раз праскокваюць знаёмыя ноткі, якія ўжо давялося пачуць нам ад выпадковага сустрэчнага. Зноў «мы», «наша», «у нас» гучыць горда, з любоўю да таго, што ёсць, з верай у тое, што будзе.

— Наша ДРЭС будзе самай вялікай у Беларусі, — расказвае Марыя Якаўлеўна. — Ды і не толькі ў маштабах Беларусі! Яна самая буйная ў краіне сярод цеплавых электрастанцый, якія працуюць на торфе. І да дня яе нараджэння не так ужо многа засталася — у 1961 годзе павінна ўступіць у строй першая чарга.

Пакуль што яшчэ цяжка ўявіць выгляд будучага энергетычнага гіганта, але асобныя рысы яго ўжо бачны добра.

На паўднёвым усходзе волатамі выцягнуліся мачты высакавольтнай лініі. Аж да самага Пінска скрозь багню і лясы выстраіліся яны. Нялёгка было пракласці гэтую трасу, якая з часам стане адной з частак адзінай энергетычнай сістэмы нашай рэспублікі. Минулі ўжо тыдні і месяцы цяжкай працы. Толькі зрэдку ветраны будаўніцтва ўспамінаюць, як крок за крокам штурмавалі яны забалочаны лес. Вязлі ў дрыгве бульдозеры, экскаватары. Каб прайшлі яны, прыходзілася насыпаць самазваламі дамбы. І хоць кожны дзень быў прасякнуты гераізмам, будаўнікі лічаць гэта звычайным, — і тым больш звычайным, што ўсё мінула.

З кожным днём усё больш выразна вырасоўваецца траса канала, па якой вада з Белага возера пойдзе да катлоў станцыі. А крыху ў баку расце жылы гарадок энергетыкаў. Больш 30 тысяч квадратных метраў жылля, школы, клуб, дзіцячыя ўстановы — такі яго заўтрашні дзень.

Усё гэта ў тым ці іншым выглядзе — у гатовых дамах,

сценах, якія растуць разам з рыштаваннямі, альбо ў падмурках — мы бачылі сваімі вачыма.

І толькі на адно пытанне нам так і не ўдалося атрымаць дакладнага адказу. Уласна кажучы, адказ быў, але... Лепш расказаць аб усім па парадку.

Я пацікавіўся, а хто ж са шматлікага калектыву найлепшы. І ўпершыню наша праважатая задумалася. Толькі галавою крутнула потым:

— Не магу адказаць, — як сабе хочаце. Усе ў нас добра працуюць, а пра жанчын — дык і гаварыць няма чаго. Вам як? — Па парадку ці на выбар пералічваць?

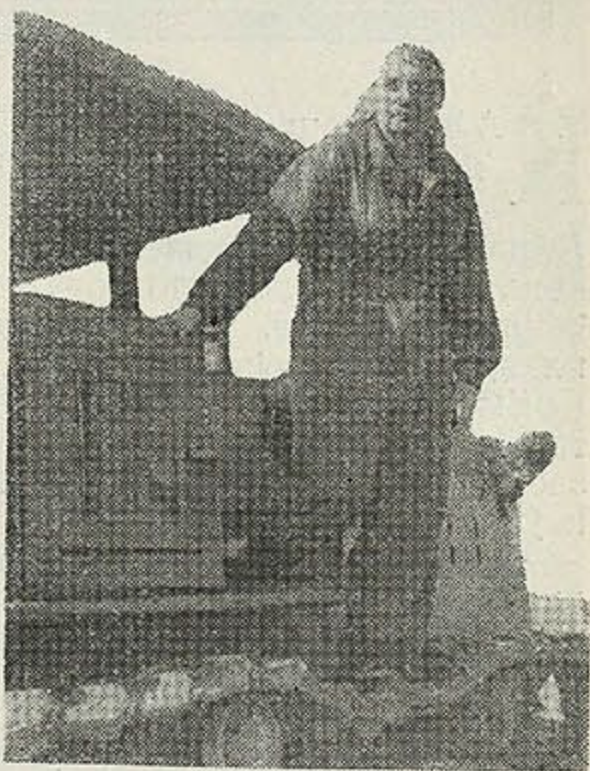
І пайшлі біяграфіі адна цікавей другой і бясконцыя расказы, якія суправаджаліся новымі знаёмствамі і сустрэчамі.

На растварабетным вузле працуе майстрам Алена Каспяровіч — былая будаўніца Смалявіцкай ДРЭС. Там яна вырасла ад падсобніцы да кваліфікаванай спецыялісткі сувязі, і Алена пачала ўжо на новай будоўлі новы шлях.

Ласкава клічуць «хлапчукамі» — з-за іх камбінезонаў — брыгаду маляроў-дзяўчат, якія вызначаюцца сваімі высокімі паказчыкамі ў працы. Тут назвалі нам прозвішчы Веры Маргун, Антаніны Ніцыпіровіч, Ліліі Шашыла і многіх іншых сціпрых працаўніц, якія вырашылі звязаць свой працоўны шлях з Бярозаўскай ДРЭС. Прыйшлі яны некваліфікаванымі дзяўчатамі, а зараз кожная мае высокі разрад.

Гэты пералік можна працягваць бясконца. Ужо каля чатырохсот чалавек атрымалі кваліфікацыю на будоўлі. А наперадзе — здзяйсненне самай заповітнай мары: многія вырашылі па заканчэнню будоўлі авалодаць спецыяльнасцямі энергетыкаў.

...З вышыні новабудоўляў адкрываецца велічны краявід. З канца ў канец гарызонту цягнецца неабсяжная панарама балот. І хутка ўжо на гэтым абшары загудуць тарфяныя машыны, забігаючы паязды, дастаўляючы таннае паліва на энергетычны гігант. А адсюль, ператвораны ў электрычнасць, прыродныя багацці пацякуць па правадах на службу народнай гаспадарцы.

Адна з лепшых трактарыстаў на будоўлі, член КПСС Надзея Аляксандраўна Лісюк.

І. ЗЯНОВІЧ

★

Сакратар партыйнай арганізацыі Бярозаўскай ДРЭС Марыя Якаўлеўна Ламакіна гутарыць з малядымі малярамі Вольгай Кулініч, Марыяй Самасюк, Надзеяй Гуціч і Нінай Зубалевіч.

Фота
М. Мінковіча.

★

ПРОСТАЯ ЖАНЧЫНА

КАЛІ едзеш у незнаёмую мясціну, міжволі думаеш аб людзях, з якімі стрэнешся. І ўжо наперад згадваеш, як жыvuць гэтыя людзі, што новага ў іх сённяшнім лёсе, якімі думкамі і планами напоўнены іх сэрцы...

Была нядзеля, і ў райкоме партыі я не спадзяваўся каго-небудзь застаць. Аднак райком жыў сваім паўнакроўным жыццём.

— Зімой будзем адлежвацца ў выхадныя, — гаварыў сакратар райкома партыі тав. Хлабукін. — Цяпер такая пара, што няма калі думаць пра адпачынак. Радзіме патрэбны хлеб, мяса, малако. Природа сёлета не спрыяе нам. Але з нашымі людзьмі можна горы перавярнуць...

І вось тут, у райкоме, я пачуў пра Вольгу Канстанцінаўну Манчак, даярку з сельгасарцелі «Савецкая Беларусь», жанчыну, вартую таго, каб сказаць пра яе цёплае, шчырае слова.

Ад Высокага да вёскі Расна, дзе жыве Вольга Канстанцінаўна, — рукой падаць. Вечарэла. Спякота паступова змянялася прыемнай прахалодай. Толькі цяпер можна было ўздыхнуць на поўныя грудзі, выцерці з твару пот.

Дома Вольгу Канстанцінаўну я не застаў. Ды яно і зразумела. Што рабіць дома, калі столькі спраў у калгасе! Прысеўшы ў агародчыку на лаўцы, я стаў чакаць. Хата Вольгі Канстанцінаўны танула ў вішняку і іншай зеляніне. Пахла свежай вішняй, кменам. Па ўсім: па парадку ў агародзе, па той чысціні, з якой убраны двор, па кветках, што красаваліся навокал, угадвалася руплівая, умелая рука гаспадыні. Я ўяўляў Вольгу Манчак яшчэ досыць маладой, надзвычай рухавай. А на самай справе гэта жанчына, за плячыма якой пяцідзесяцігадовы жыццёвы шлях. Усё перажытае надало яе рухам, яе паставе нейкую падкупляючую павольнасць, памяркоўнасць. І разам з тым я ведаў: у Вольгі, калі яна возьмецца што-небудзь рабіць, усё гарыць у руках.

...Зямлю ўсё больш і больш ахутвае цемра. Па небе, з захаду, расплыліся тонкія белыя воблакі.

— Хоць бы на дождж сабралася, — задуменна гледзячы некуды ў далечынь, гаворыць Вольга Канстанцінаўна.

Над намі таямніча шастае лісце, у небе сярэбраным дыскам выплыў месяц. У цішыню гэтага не-

звычайнага вечара з-за невялікай ракі, што працякае непадалёк, раптам чароўнай мелодыяй уліваецца дзявочая песня.

Нездарма кажуць: песня — душа народа. Прыедзь у любы куток зямлі і, яшчэ нічога не ведаючы пра людзей, якія жывуць тут, паслухай, аб чым і як яны пяюць, і перад табой раскрыецца самая праўдзівая карціна жыцця і побыту.

Так і гэтая дзявочая песня гаварыла пра ўсё. У ёй гучала і бязмежная любоў і замілаванне да родных прастораў, і невыказная радасць чалавечай душы, усцешанай тым, што яе акружае, і ледзь улоўны сум па блізкаму, каханаму чалавеку, які сёння чамусьці не прышоў на спатканне.

— Гэта нашы самадзейныя артысты прыехалі, — перапынае мае думкі Вольга Канстанцінаўна. — Наш калгас «Савецкая Беларусь» славіцца спевакамі і танцорамі. Першае месца заваявалі на раённым фестывалі, а сёння аж у Брэст ездзілі са сваім канцэртам.

Песня на хвіліну абрываецца, чуюцца задорны дзявочы смех і басавітая гаворка хлапцоў. А пасля зноў, падхопленая ўжо некалькімі галасамі, песня ляціць у начную цемру, над палямі, над лугамі...

Вольга Канстанцінаўна Манчак.

— Шчаслівая моладзь, — з ноткай зайздрасці гаворыць Вольга Канстанцінаўна. — Аб такім юнацтве мы і марыць не маглі. Цяпер ні адна дзяўчына не пайшла б у кіно або на танцы ў тым убранні, якім раней выхваляліся нават паненкі. Цяпер яна мае магчымасць хадзіць у шаўковых сукенках, з гадзіннікам на руцэ. Калгас наш адзін з лепшых у раёне. У мінулым годзе грашовы прыбытак яго склаў два з палавінай мільёна. А сёлета гэтая лічба ўзрасце ўдвая. Людзі купляюць радыёпрыёмнікі, швейныя машыны, нікеліраваныя ложкі. А паглядзіце, колькі ў нас веласіпедаў! Раней веласіпед быў рэдкай рэччу на сяле, а зараз ні адна сям'я не абыходзіцца без гэтай машыны. У кожнай хаце радыё, а хутка і лампачка Ільіча загарыцца. Ужо з Брэста лінія праведзена.

Мы гаворым пра ўсё: пра сённяшняе і заўтрашняе, пра мінулае і будучае, пра асабістае і грамадскае. І перада мной усё больш яскрава паўстае жыццё Вольгі Канстанцінаўны. Яе лёс падобен на лёс соцень і тысяч такіх жа, як і яна. Беззямелле бацькоў, бязрадаснае, басаногае, паўгалоднае дзяцінства, ранняе, вельмі ранняе пазнанне нядолі: і ў полі падпаскам, і нянькай у багатых, і розная іншая дробная, але знясільваючая работа, якую ніхто і ў капейку не ставіў...

Жыццё ў той час было пабудавана так: калі ты багаты, ты маеш славу і ўладу. Бедны ж чалавек, які перабіваўся толькі з сваіх рук, са сваіх мазалёў, на кожным кроку цяпеў розныя здзекі, ніхто не хацеў прызнаваць яго чалавечай годнасці. Нават гаварыць забаранялі на роднай беларускай мове, на той мове, на якой маці пела калыханку, вучыла вялікай жыццёвай мудрасці...

— Ды хіба ўсё прыпомніш, пра ўсё раскажаш. Хай ніхто не зведае больш такога. Усяго бедны чалавек быў пазбаўлены. Нават на звычайнае чалавечае шчасце ён не меў права. Было такое: калі, скажам, дзяўчына не магла даць пасагу два—тры гектары зямлі, яна лічылася нікуды не вартай. Яе ніхто не хацеў браць за муж. А калі і трапляўся такі ж, як яна, бядняк, то ўсё роўна не мог ажаніцца, бо не было з чаго жыць. Вось і я толькі пасля вызвалення змагла выйсці за муж...

Вольга Канстанцінаўна змаўкае.

У цёмных вачах яе затоены глыбокі сум.

Я разумею, аб чым думае, аб чым сумуе гэтая пажылая жанчына. Цяжкае жыццё, доўгае адзіноцтва пазбавілі яе вялікай радасці мацярынства, сям'і. Усякае ж бывае. Але я ведаю, што гэты чалавечы боль Вольга Канстанцінаўна знаходзіць у сабе сілы заглушыць у вялікай і дружнай сям'і блізкіх і родных людзей...

— Вольга Канстанцінаўна, — прашу я, — раскажыце яшчэ пра сябе, пра работу даяркай.

— Ды якая ж я цяпер даярка, — жанчына ўздыхнула. — Хіба можа вярнуся яшчэ да сваёй любімай працы. А не змагу даць, буду хоць даглядчыцай цялят.

Нядаўна, вясной гэтага года, Вольгу Канстанцінаўну напаткала няшчасце: дзесьці прастудзіўшыся, захварэла на радыкуліт. Праляжаўшы доўгі час у бальніцы, яна паправілася, але даць кароў больш не змагла: на пальцы наводзіла нейкае адубенне. Жанчына ніяк не магла змірыцца з думкай, што прыдзеца пакінуць справу, якой аддавала ўсю душу, якая прынесла ёй пашану, зрабіла чалавекам. У той вечар, калі старшыня калгаса Уладзімір Лявонавіч Бядуля катэгарычна забараніў ёй даць, у Вольгі Канстанцінаўны балюча сціснулася сэрца. Яна многае ўспомніла: і як некалькі год таму назад упершыню прыйшла на ферму, як цэлыя дні, а то і ночы праводзіла там.

Цяжкі быў тады час. Ферма была запушчаная. Каровы давалі ў дзень не больш пяці-шасці літраў малака. Трэба было рашуча павярнуць справы на ферме.

Сама яна кіравалася мудрым сялянскім прынцыпам: жывёла гэтак жа, як і любая жывая істота, патрабуе цёплага і ласкавага абыходжання, чыстаты і парадку. І Вольга Канстанцінаўна як магла прытрымлівалася гэтых правіл, вучыла іншых даярак. Усё гэта дало свае вынікі. Праз кароткі час надоі на ферме павысіліся ў чатыры-пяць разоў. Калі спачатку Вольга Канстанцінаўна ад сваіх кароў надойвала 50 — 60 літраў у дзень, то неўзабаве надой падняўся да 200 літраў. А крыху пазней прышоў сапраўдны поспех. Гадавы надой на карову склаў тры з палавінай, а то і больш тысяч. Вольга Канстанцінаўна стала першай даяркай у раёне.

Яе прыклад перанялі і іншыя даяркі, і калгас па надоях малака вышаў у лідэра перадавых у вобласці.

За неспакойны характар, за чутласць і ўвагу да людзей, за ўсё зробленае для роднага калгаса землякі аказалі ёй, Вользе, вялікае давер'е — вылучылі кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР. Цяпер яна, былая служанка ў панюў, дэпутат вярхоўнай улады

Дзяўчаты, якіх вы бачыце на гэтым здымку, — камсамолкі-даяркі з калгаса імя Сталіна Іванаўскага раёна Брэсцкай вобласці (злева направа): Надзя Блізнюк, Ніна Вырвіч і Сцепаніда Выбіранец. Камсамольска-маладзёжная ферма, на якой яны працуюць, змагаецца за высокае званне фермы камуністычнай працы. Маладыя даяркі гэтай фермы абавязаліся надаць у гэтым годзе па 3.500 літраў малака ад кожнай каровы.

Фота М. Мінковіча.

рэспублікі. Як гэтым не ганарыцца, як не працаваць, не пакладаючы рук!

Ужо некалькі месяцаў Вольга Канстанцінаўна ходзіць на палявыя работы. І, нягледзячы ні на што, усюды яна першая.

Дэпутацкія абавязкі забіраюць многа часу, але як радасна бачыць вынікі сваіх старанняў! У штодзённым жыцці сустракаюцца розныя непаладкі і непаразумеўні, у якія трэба гора і своечасова ўмешвацца. І Вольга Канстанцінаўна ўмешваецца.

Аднойчы брыгадзіры не зусім правільна размеркавалі на працадні сенакос. Калгаснікі прыйшлі за дапамогай. І Вольга Канстанцінаўна з усёй уласцівай ёй энергіяй асабіста ўзялася за гэтую справу. А то пайшлі аднойчы размовы, што не ўсё ў парадку ў сельскім магазіне. Было такое: завязе прадаўшчыца ў вёску добрыя тавары, а купіць іх хутчэй той, хто сноўдаецца дома, ухільяецца ад работы. Вольга Канстанцінаўна, як член рэвізійнай камісіі ў магазіне, узяла на сябе праверку, якія тавары завозацца, як яны рэалізуюцца.

Не абмяжоўваецца Вольга Канстанцінаўна справамі толькі аднаго свайго калгаса. Яна ж дэпутат ад усяго раёна! І такое ўжо сэрца ў жанчыны, што ніяк не можа мірыцца з недахопамі, дзе б іх ні сустракала. Нядаўна да яе завіталі са

сваёй скаргай жыхары з вёскі Лясок. Расказалі, што аўтобус, які ходзіць па маршруту Брэст — Вярховічы, па нейкай невядомай прычыне не робіць прыпынку ў гэтай вёсцы.

— Абавязкова займуся гэтым пытаннем, — горава запэўніла Вольга Канстанцінаўна.

...Вялікімі планами на будучае жыве калгас «Савецкая Беларусь». Натхнёныя мудрым словам роднай партыі, велічнымі перспектывамі сямігадовага плана, калгаснікі працуюць, не шкадуючы сіл, каб хутчэй здзейсніць сваю заповітную мару. Вынікі гэтай барацьбы відаць ужо сёння.

У гэтым годзе члены сельгасарцелі атрымаюць на працадні па пяць рублёў грашыма і больш чым па два кілаграмы хлеба. Людзі багацеюць, імкнуцца да заможнага і культурнага жыцця. Многія будуць уласныя дамы. І гэта не тыя дамы з маленькімі акенцамі, з салямянай страхой, у якіх яшчэ нядаўна жылі, а светлыя, прасторныя, сонечныя.

Пройдзе зусім кароткі час, і папрыгажэе, яшчэ больш палепшыцца жыццё людзей. Нельга не верыць у гэта, калі за справу бяруцца такія працаўнікі, як Вольга Канстанцінаўна Манчак, простая жанчына з неспакойным сэрцам, як любоўна называюць яе землякі.

Р. АЛЯКСАНДРАЎ

ЛЮДЗІ НАРОДНАГА ТЭАТРА

ПРыветлівымі агнямі свецяца вокны сельскага клуба ў цёмную асеннюю ноч. Пасля работы прыемна правесці вечар сярод святла, цеплыні, вясёлых сяброўскіх твараў, паслухаць песні і музыку, пасмяяцца з дасціпнага слоўца, кінутага са сцэны, або паплакаць над хвалючым вымыслам драматычнага спектакля.

Кожны прыезд Слонімскага самадзейнага калектыву ў вёску—гэта сапраўднае свята для яе жыхароў. З «боем» бяруцца месцы яшчэ задоўга да пачатку спектакля; рэагуюць гледачы на тое, што адбываецца на сцэне бурна, азартна; плачуць часам горкімі слязьмі і смяюцца ад усёй душы; адбіваюць сабе далоні і крычаць да хрыпаты, выклікаючы любімых акцёраў.

У Слонімскага тэатра немалы стаж — каля дванаццаці гадоў. Пачаўшы сваю дзейнасць у 1948 годзе маленькім гуртком з шасці чалавек, калектыву зараз налічвае 32 сталых члены. У часе дэкады беларускага мастацтва і літаратуры ў Маскве тэатр і яго кіраўнік былі ўзнагароджаны ганаровымі граматамі. Два разы тэатр выступаў у Мінску па тэлебачанню са сваімі спектаклямі, кожны год выезджае на гастролі ў сталіцу ці іншыя гарады рэспублікі.

Пільнае, разумнае вока, цвёрдая рука спрактыкаванага рэжысёра накіроўваюць творчую ініцыятыву калектыву. Усе гэтыя гады Міхаіл Ізраілевіч Фрыдман клапатліва вядзе сваіх выхаванцаў як настаўнік і мастацкі кіраўнік. Стары акцёр з добрай школай у мінулым, ён мае да таго ж вельмі каштоўныя ў такой

справе якасці: умельства знайсці падыход да кожнага, цягліваць і пачуццё гумару. Акцёры паважаюць, любяць і цэняць яго.

Міхаіл Ізраілевіч не чытае ім лекцый, не праводзіць з імі спецыяльных заняткаў. Ён лічыць, што найлепей у працэсе рэпетыцый, на канкрэтных прыкладах выпрацоўваць у іх акцёрскія звычкі, добры густ, разуменне аб акцёрскай этыцы, усё тое, што ён сам добра ведае і любіць, як сапраўдны акцёр-прафесіянал.

— Калі вы і не станеце добрымі артыстамі, то хоць добрых гледачоў я з вас зраблю, — кажа ён з дабрадушным гумарам.

За год яны ставяць новыя 2—3 п'есы. Выпускаюць прэм'еру толькі тады, калі яна добра падрыхтавана. Затое спектаклі ў іх захоўваюцца доўга. Так, напрыклад, п'еса «Капітан у адстаўцы» пастаўлена 42 разы, «Шляхі-дарогі» — 32. Для раённага тэатра гэта вельмі многа. І ці ж не гаворыць гэта аб вялікім поспеху?

Увесь вольны час удзельнікі калектыву аддаюць свайму любімаму тэатру. Рэпетыцыі адбываюцца тры разы на тыдзень у памяшканні раённага Дома культуры. Часта прыходзяць на іх проста з работы і выходзяць адсюль позна ўначы.

Папулярнасць тэатра вялікая ў сваім раёне: калектыву самадзейных артыстаў добра вядомы, яго запрашаюць, клічуць у самыя далёкія куткі. Ні адна ўрачыстасць не абыходзіцца без удзелу тэатра. Гэта ўжо стала традыцыяй.

І едуць. Зімой і ўлетку, у сцюжу і ў спеку, у завіруху і ў дождж — едуць з ахвотай за дзесяткі кіламетраў, на адкрытай машыне. Успамінаюць выпадак, калі яны аднойчы ў снежны месяц вярталіся пасля гастролей з Дзятлаўскага раёна. У дарозе іх захапіла мяцеліца, машына засела ў гурбе снегу, шлях замяло зусім, прыйшлося пехотой дабірацца да бліжэйшай вёскі.

Хто ж яны, гэтыя людзі? Гэтыя шчырыя, бескарыслівыя служкі тэатральнага мастацтва, энтузіясты і рамантыкі? Што прымушае іх усё аддаваць любімай справе, не патрабуючы за гэта ніякай ўзнагароды?

У кожнага з іх сваё асабістае жыццё, свае клопаты, свае нягоды, а радасць агульная — тэатр!

— Я не ўяўляю сябе без тэатра, — кажа адзін са старэйшых удзельнікаў самадзейнасці Іван Кас'янавіч Андрыеўскі. — Гэта мой надзённы кавалак хлеба для душы.

Цікавая біяграфія Івана Кас'янавіча — брыгадзіра кардоннай фабрыкі «Альберцін». Яшчэ зусім юнака нястача прывяла яго ў вясковую кузню. І пятаццаць доўгіх гадоў цяжкай працы здабываў ён сабе кавалак хлеба. Цяпер з усмешкай прыгадвае мінулае і стаеца перадаць, які вясёлы

разнастайны рытм атрымліваецца ад перастуку молатамі па кавадле.

У першыя гады Савецкай улады рабочыя абралі Андрыеўскага старшынёй фабрычна-заводскага камітэта. Адрозна ж ён наладзіў самадзейнасць. З тае пары пераіграў шмат ролей. У драматычным гуртку ён ад самага заснавання. Іграе разнастайныя ролі і карыстаецца вялікім поспехам у гледачоў, але больш да спадабы яму драматычныя ролі. Іван Кас'янавіч узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны», быў дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР другога склікання.

— Так прайшлі гады. Мне 57. 32 гады працую на фабрыцы. Дзядуля ўжо: маю восем унукаў. Як даслужу да пенсіі, цалкам аддамся любімай справе — тэатру, — гаворыць Андрыеўскі.

* * *

Ёсць твары, здавалася б, нічым непрыкметныя, але якія пры першым поглядзе выклікаюць падсвядомую сімпатыю. Еўдакія Дзям'янаўна Ануфрыюк. Яна маленькая і кволая. У яе пушыстыя са срэбранай сівізной валасы і вочы цёплыя і тужлівыя. Прымусце яе ўсміхнуцца, і ўвесь твар раптам азарыцца нібы ўнутраным святлом. У жыцці ў яе высокі, звонкі голас, трохі нечаканы пры такіх вачах. Але вось яна ў ролі дырэктара дзіцячага дома ў спектаклі «Палкоўнік неспакойнай службы...» Зусім іншы голас — мяккі, пранікнёны, усхваляваны... Голас драматычнай артысткі.

З рэдакцыйнай пошты

АД ШЧЫРАГА СЭРЦА

Дарагая рэдакцыя!

Мне дужа хочацца падзяліцца з Вамі сваёй вялікай радасцю. Дваццаць год мы з мужам не мелі дзяцей. Я была, здавалася, назаўсёды пазбаўлена радасці мацярынства. Муж, хоць і ўтойваў ад мяне свой смутак, таксама цяжка гэта перажываў. У кожнай жа сям'і дзеці — найвялікшае шчасце, жыццё без дзяцей — гэта ўсё роўна, што не мець будучыні, не мець надзеі. І вось дзякуючы выключным клопатам аб маім здароўі нашых цудоўных савецкіх урачоў і ў прыватнасці ўрача

гарадскога пасёлка Целяханы Марыі Антонаўны (нажаль, не ведаю яе прозвішча) я летась нарадзіла сына. І-га жніўня яму мінуў год. Хлопчык такі здаровы і харошы, што мы з мужам не нарадземся на яго. І мы хочам ад шчырага сэрца падзякаваць Марыі Антонаўне, а ў яе асабе ўсім нашым савецкім урачам за клопат і ўвагу, за выдатнае лячэнне.

ЛУЧЫЦ Ганна Сцяпанаўна,
калгасніца калгаса імя Чапаева,
вёска Обрава Івацэвіцкага раёна
Брэсцкай вобласці.

Усёй істотаю яна жыве тэатрам! Скардзіцца: далёка, 4 кіламетры ад дому да службы. Прыходзіцца, не заходзячы дахаты, ісці на рэпетыцыю. Стомленая, часам не абедаяшы, ледзь дабіраецца дадому гадзіне а адзінацатай.

— Іншы раз думаю: «Кіну, не магу так больш...» А як пачнуць размяркоўваць ролі ў новай п'есе, так і чакаю, хвалюся — паклічуць ці не.

Смяецца, а ў самой вільготныя вочы. Толькі адна п'еса ідзе без яе ўдзелу — «Нячыстая сіла», ва ўсіх астатніх занятая. Лепшыя яе ролі — мадам Абломак у спектаклі «Юнацтва бацькоў», Гарнастаева («Любоў Яравая») і, вядома, дырэктар дзіцячага дома ў п'есе «Палкоўнік неспакойнай службы».

* * *

Не трэба быць магам — прадракальнікам, каб прадказаць Віктару Тарасевічу прафесійнальную акцёрскую будучыню. Хоць ён і запэўнівае, з вялікім запалам, што ніколі не кіне сваю асноўную работу, усёй істотай ён ужо належыць тэатру. Сталяр-чырвана-дрэўшчык з тонкімі рукамі мастака, з гібкім, гучным, цудоўнага тэмбру сцэнічным голасам. Эмацыянальны, парывісты, пасля моцных драматычных сцэн у спектаклі доўга не можа апамятацца за кулісамі. Ён з неспакойных, з тых, што не любяць задавальняцца дасягнутым.

— Вучыцца нам трэба! Патрэбны сістэматычныя заняткі, лекцыі, — кажа ён, — прафесійная практыка. Вельмі важна назіраць блізка работу сапраўдных акцёраў. Чаму б не пасылаць нас па чарзе месяцаў на два-тры ў Мінск у тэатр імя Я. Купалы або ў Рускі драматычны, у самае сэрца тэатральнага мастацтва. Мы чакаем дапамогі ад кіраўніцтва!

* * *

Адна з каларытных фігур калектыву — Валянціна Пятроўна Кендра. Выканаўца ролі старшыні калгаса Насты Пятроўны ў спектаклі «Шляхі-дарогі». Ёсць у яе сцэнічнай біяграфіі адзін эпізод, звязаны з гэтай ролю, якім магла б ганарыцца любая прафесійная актрыса. Яго варта прыгадаць. Гэта было ў 1949 годзе, у перыяд арганізацыі калгасаў у заходніх абласцях, разбураных фашысцкімі акупантамі.

На дапамогу ўпаўнаважаным райком вырашыў паслаць у сяло Касцяні драматычны калектыў РДК. Давалі спектакль «Шляхі-дарогі». Клуб быў

бітком набіты: стаялі ў праходах, сядзелі на падаконніках, у дзвярах згрудзіліся тыя, хто не мог трапіць у залу, але цішыня і парадак былі незвычайныя. Усе слухалі спектакль з вялікай увагай. Апусцілася заслона пад гром доўга не змаўкаючых воплескаў. У гэты час на сцэну паднялася пажылая жанчына, вывела наперад актрысу Кендру і, падняўшы яе руку над галавою, звярнулася да залы:

— Таварышы! Вось якога старшыню нам трэба! — і пасля да яе: — Ідзіце да нас старшыней і мы ўсе пойдзем за вамі! Будзе ў нас калгас!

Яе словы пакрыў усхваляваны гул галасоў і воплескі.

Сапраўды, Валянціна Пятроўна, як быццам створана для таго, каб быць кіраўніком. Рослая, з шырокім упэўненым жэстам, з прамым поглядам разумных праніклівых вачэй. Ва ўсё, што яна гаворыць, што робіць, укладвае душу. Гаворыць усхвалявана, ад усяго сэрца. Словы ролі гучаць у яе як уласныя. Верыш ёй безумоўна.

Нялёгка прымусіць яе гаварыць аб сабе. Яна злосна чырванее і адмахваецца:

— Што пра мяне гаварыць! Я радавы член калектыву і нічога цікавага ў маім жыцці няма!..

А калі ўсё-такі расказала... Яе жыццё — гэта захапляючы сюжэт для вялікага рамана пра радавую савецкую дзяўчыну.

Радаснае дзяцінства ў дружнай сям'і. Маці і бацька актывісты калгаса, камуністы. Светлыя школьныя гады. Мара аб сцэне, амаль ужо ажыццёўленая па сканчэнню дзесяцігодкі... І раптам — вайна. Нашэсце фашыстаў. Эвакуацыя. Расказвае, як дапамагала бацьку падпальваць калгасныя склады пры адступленні. Потым блуканні ў незнаёмых мясцінах, нястачы, голад. Фашысцкі канцэнтрацыйны лагер. Доўгія дні і ночы ў сыпнатыфозным бараку, бясконцае трызнненне. Уцёкі з лагера. Партызанскі атрад лейтэнанта Пятрова.

Праз цяжкія душэўныя ўзрушэнні прайшла гэтая дзяўчына і вышла з іх загартаваная, моцная духам, не страціўшы ні мужнасці, ні чалавечай годнасці, ні чулага сэрца, здольнага адгукнуцца на чужое гора.

— Гэтая вайна або знішчыць мяне, або зробіць чалавекам! — сказала яна ў адну з цяжкіх хвілін свайго жыцця.

Пасля акупацыі работа ў камсамоле. Спачатку загадчыкам сектара ўліку, затым другім, а

пазней першым сакратаром райкома камсамола. Зварот да мары свайго юнацтва — да сцэны, хоць і самадзейнай, ды ўсё ж любімай і, нарэшце, дырэктар РДК. На гэтай пасадзе яна ўжо дзесяць гадоў, працягваючы прымаць удзел у самадзейнасці.

* * *

Шэсць чалавек з калектыву прадстаўлены на прысваенне звання артыстаў Народнага тэатра: В. П. Кендра, І. К. Андрыеўскі, В. Ф. Тарасевіч, Е. Д. Ануфрыюк, Рыма Халмагорцава і кіраўнік агітбрыгады В. Н. Усавік.

Гэта асноўны касцяк драматычнага калектыву. А колькі яшчэ іншых, што не маюць магчымасці ўдзяляць шмат часу самадзейнасці, але не меншых энтузіястаў гэтае справы.

Ракевіч Фядосся Лявонаўна — педагог. Яе выкананне ролі шаптухі ў вадэвілі «Нячыстая сіла» зрабіла сапраўдную сенсацыю. Яна атрымала за яе прэмію і грамату Міністэрства культуры БССР.

Сям'я Кудашовых — бацька, сын, дзве дачкі. У «Любові Яравой» бацька бліскуча сыграў ролю Кошкіна, а сын з не меншым поспехам абаяльнага Швандзю.

Глінская Антаніна Іванаўна, настаўніца сярэдняй школы, надзелена яркімі сцэнічнымі здольнасцямі.

Чамярэўскі Багуслаў Іосіфавіч удзельнік самадзейнасці з 1945 года. Цяпер загадчык пастановачнай часткі тэатра.

Данілевіч Жанна скончыла культасветвучылішча ў Гродна і прызначана нядаўна мастацкім кіраўніком клуба. І шмат, шмат іншых...

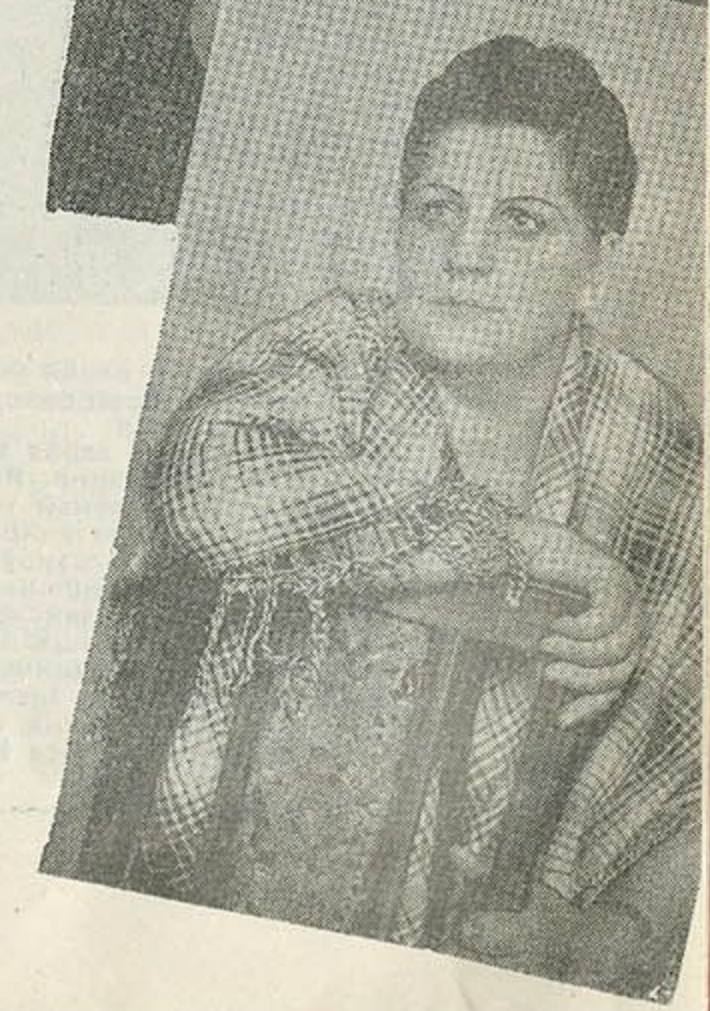
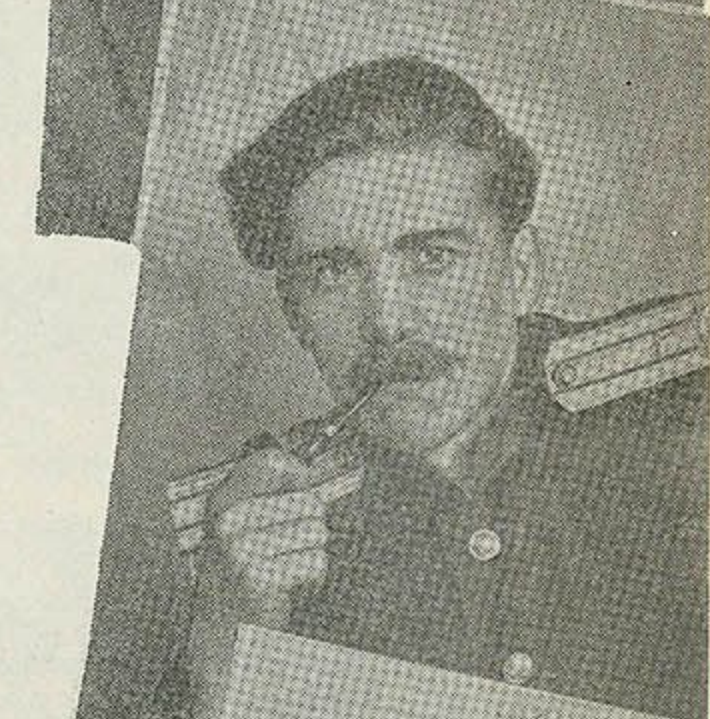
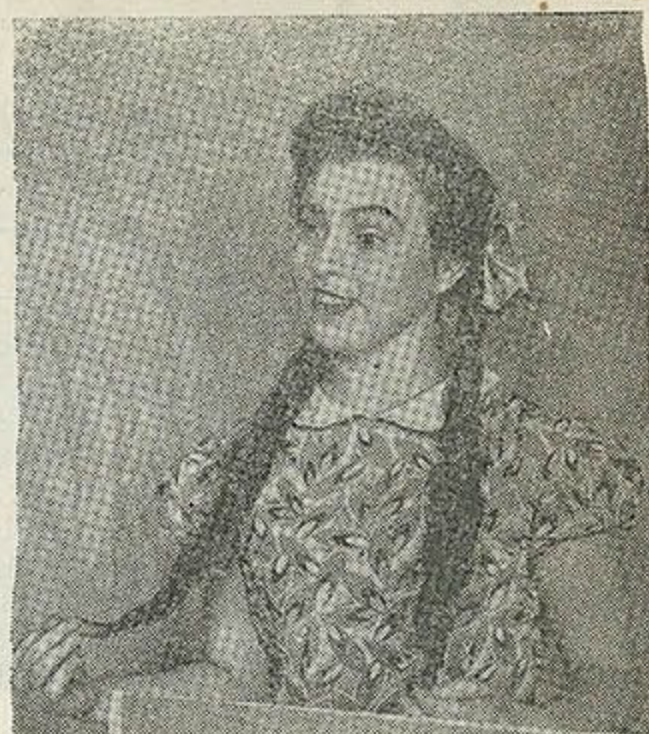
На сваю рэарганізацыю тэатр атрымаў адначасовую дапамогу 20 тысяч рублёў.

Зараз калектыў з захапленнем рыхтуецца да свайго адкрыцця пад шылдай Народнага тэатра. 20-га верасня будзе паказана прэм'ера п'есы А. Салынскага «Барабаншчыца». Пажадаем поспехаў таленавітаму калектыву.

Тамара ЦУЛУКІДЗЕ,
заслужаная артыстка
Грузінскай ССР.

На здымках (зверху ўніз):
Жанна Данілевіч у ролі Насці ў вадэвілі «Нячыстая сіла». Еўдакія Дзям'янаўна Ануфрыюк у ролі мадам Абломак у п'есе «Юнацтва бацькоў». Віктар Тарасевіч у ролі палкоўніка міліцыі ў п'есе «Палкоўнік неспакойнай службы». Валянціна Пятроўна Кендра ў ролі старшыні калгаса Анастасіі Пятроўны ў п'есе «Шляхі-дарогі».

Фота П. Нікіціна.

АБ СВАІМ ЖЫЦЦІ

Дарагая рэдакцыя!

Так павялося ўжо, з нашымі невядомымі сяброўкамі, такімі ж, як і мы, чытачкамі часопіса, мы дзелім і смутак і радасць, давяраем свае самыя запаветныя мары і выказваем найшчырэйшыя пажаданні. Вось і мне, звычайнай жанчыне, хочацца падзяліцца сваім, калі можна так сказаць, жыццёвым вопытам.

Я хацела напісаць расказ аб сваім жыцці, пачынаючы ад суролага сіроцкага дзяцінства, ды падумала: можа гэта будзе занадта сумна. У сям'і, дзе пяцёра малых дзяцей засталася без маці, на лячэнне якой ад цяжкай хваробы пайшло ўсё, што толькі можна было прадаць, не было радасці. Радасць прыйшла з вызваленнем у 1939 годзе, калі мы, дзеці парабкаў і самі парабкі, маглі, нарэшце, пачаць новае жыццё. Гэты дзень, дзень сустрэчы Чырвонай Арміі, запомніўся назаўсёды. Але нядоўгім было шчасце свабоднага жыцця.

Вайна. У вёсцы Амяльянавічы, дзе прайшло маё дзяцінства, партызанскі штаб. Выконваю даручэнні партызан, прыношу медыкаменты з мястэчка Моўчадзь. Дзень вызвалення ад акупацыі—8 чэрвеня 1944—дзень выхаду са склепаў і сховішчаў. Іду працаваць у сельскі Савет сакратаром. Тут уступаю ў камсамол, працую сакратаром камсамольскай арганізацыі. Райком камсамола пасылае мяне ў школу піянерважатай. Паступаю на завочнае аддзяленне ў Навагрудскае педвучылішча, працую настаўніцай пачатковых школ.

У 1948 годзе мяне, былую парабчанку, выбіраюць дэпутатам райсавета. Якое давер'е і пашана. І я працую, не шкадуючы сіл. У 1950 годзе выбіраюць у абласны Савет, а затым дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР. Уступаю ў рады КПСС. Працую сакратаром Ляхавіцкага райкома ЛКСМБ. Тут сустракаю свайго будучага мужа і пераходжу зноў на работу ў школу. У мяне дзве дачушкі—

Зіна і малая Амалька. Муж, работнік міліцыі, угаворвае мяне кінуць працу, хоць на нейкі час, каб крышку падраслі дзеці. Але я не згаджаюся.

І раптам усё абрываецца. Цяжкая, невылечная хвароба адбірае ў мяне любімага мужа, шчырага друга, а ў маіх дзетак бацьку. Такі нечаканы, такі балючы ўдар! Адзіная ўдеха—мае маленькія. Але яны не разумеюць глыбіні матчынага гора. Іх дапамагае выхоўваць дзяржава, але я ж маці і хачу, каб мае дзеці былі такімі, як і тыя, у каго ёсць і тата.

У самую цяжкую хвіліну жыцця мяне ўзняла і паставіла на ногі мая работа. Трэба было ісці на ўрок у свой чацвёрты клас. Кожную раніцу. Дзень у дзень. Як гэта добра, думала я потым, што не згадзілася з мужам і не кінула работу. Школа—яна вылечыла мяне ад страшэннай хваробы, душэўнай дэпрэсіі. Я зразумела: каб не было майго класа, мне было б яшчэ цяжэй.

І вось на сталае іх сшыткі, тых, хто ўважліва сочыць за тваёй рукой, калі выводзіш у журнале адзнаку, тых, для каго ты—настаўніца, прыклад у жыцці.

Іх трыццаць.

Іх дапытлівыя вачаняты не даюць табе ні права, ні магчымасці паглыбляцца ў свае асабістыя перажыванні, яны чакаюць тваёй адабральнай усмешкі, твайго дасціпнага жарту, проста ўважлівага і ласкавага позірку, які б не засцілала сляза. І як ні бывае цяжка на сэрцы, адчуваеш, што з імі, з трыццацю, табе лягчэй знесці любы ўдар лёсу.

* * *

Можа вас зацікавіць лёс тых чатырох, што разам са мною раслі і гадаваліся без пяшчотнай матчынай рукі ў старой пахілай хаціне на звычайнай сялянскай сядзібе, дзе вясной склеп з бульбай звычайна залівала вада і ўсе пяцёра цераз сілу выцягвалі яе вёдрамі пад зычлівымі позіркамі суседак? Лёс тых, хто, як і я, пачынаў жыццё парабкамі?

Малодшы брат, Іван Данілавіч, член КПСС, ужо дзесяць год працуе брыгадзірам калгаса «Новы шлях» Гарадзішчанскага раёна. Любяць і паважаюць калгаснікі Івана.

Старэйшы брат, Анатоль, які толькі тры гады вучыўся ў школе, а ўвесь астатні час пасвіў жывёлу ў кулакоў за хлеб, цяпер каваль гэтага ж калгаса. Калгас дапамог яму пабудаваць дом. «Бач ты, як змянілася жыццё»,—так кожны раз пачынае ён размову са мной у нашых не надта рэдкіх сустрэчах.

Малодшая сястра, Валянціна,—сакратар камсамольскай арганізацыі калгаса. Загадвае клубам гэтага ж калгаса і вучыцца завочна ў Гродзенскім культасветвучылішчы. Яна—зацэйнік самадзейнасці, сама спявае, танцуе. За ёю і ўся моладзь.

Тамара пачала свой новы жыццёвы шлях, як і я—піянерважатай Волкаўскай школы. Надзея—калгасніца.

Усе ў сям'і маюць сярэдняю адукацыю. Так змянілася жыццё нашай сям'і за 20 год пры Савецкай уладзе.

А. ЭМІНАВА

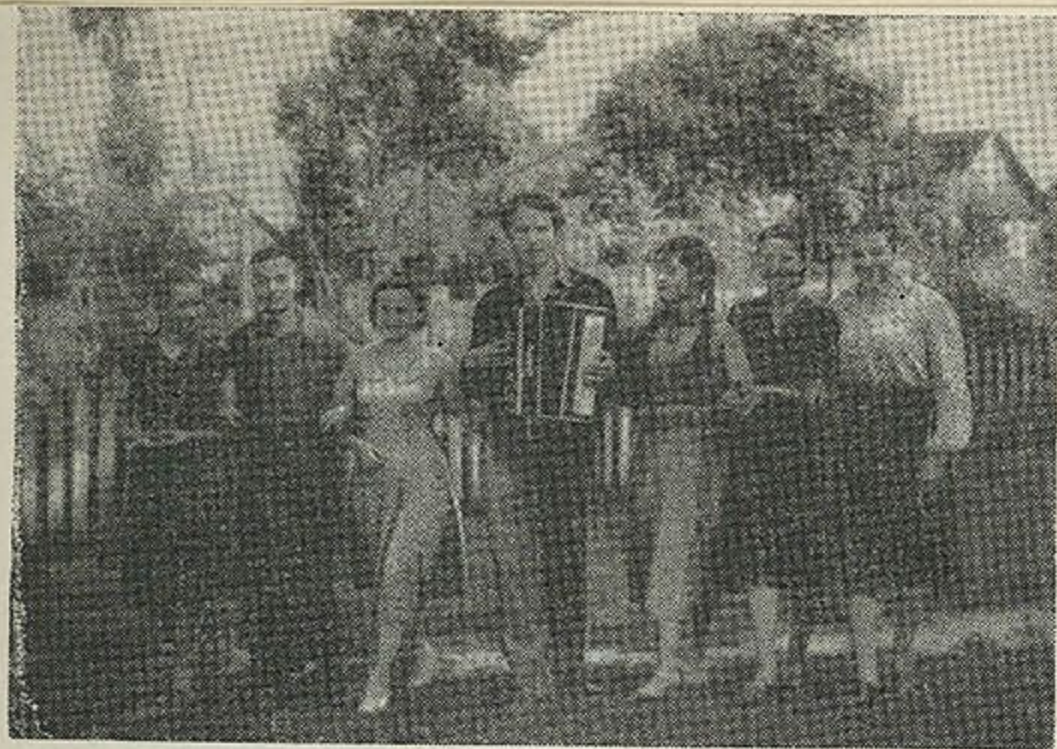

Цукраварэнне—самая маладая галіна харчовай прамысловасці Беларусі і створана яна на тэрыторыі заходніх абласцей. Першы камбінат пабудаваны ў Свідзельскім раёне Гродзенскай вобласці.

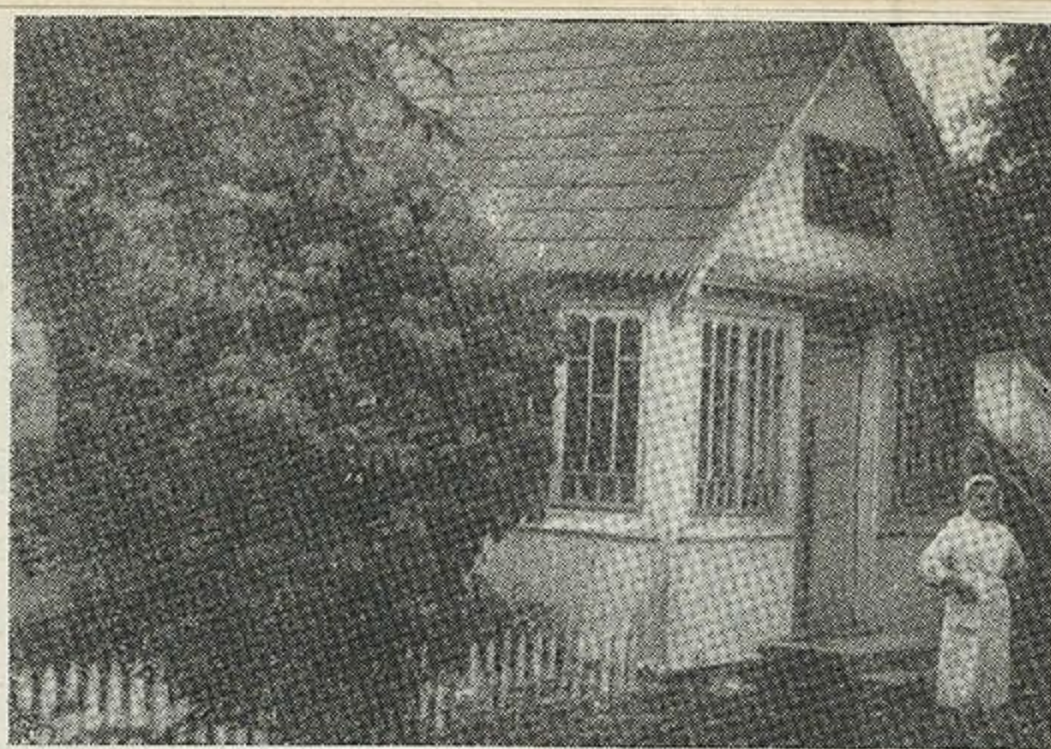
Паблізу Гарадзішча зараз завяршаецца будаўніцтва яшчэ больш магутнага прадпрыемства цукраварэння. Як і яго старэйшы брат, новы завод будзе аснашчаны самай навішай сучаснай тэхнікай. Комплексная аўтаматызацыя. Гэта значыць, што рука чалавека не дакранаецца ні да сыравіны, ні да гатовай прадукцыі. Пачынаючы ад мыцця буракоў і канчаючы ўпакоўкаю мяхоў з цукрам, усе аперацыі будуць выконвацца машынамі.

Магутнасць Гарадзішскага камбіната—220 тон цукру ў суткі. Будаўнікі завода абавязаліся да канца бягучага года здаць прадпрыемства пад выпрабаванні. Гэтыя дзяўчаты закончылі Мінскі тэхнікум харчовай прамысловасці і будуць працаваць тэхнікамі на заводзе. А пакуль што будуць свой завод.

Злева направа: Ганна Беразоўская, Астра Труфанова, Ірына Гудкоўская, Святлана Лазарава і Раіса Русецкая.

Вечарам пасля працоўнага дня добра прайсціся з гарманістам па вуліцы. Крайняя справа—Ніна Каранец.

А вось будынак новай бальніцы.

Дзе была лясная глухамань

ГУСТЫ сасновы бор з трох бакоў абступае вёску Дзераўное. Яна нібыта ўзята ў палон лесам, які цягнецца на многія кіламетры. Над стрэхамі хат паважна ківаюць галовамі векавыя сосны-вартавыя. Сваёй назвай вёска, відаць, абавязана гэтым дрэвам — Дзераўное.

Калісьці гэта быў глухі мядзведжы куток. Сялянскія хаты, як грыбы, ціснуліся да падножжа соснаў, а рэдкая збажына на вузкіх зямельных палосках, з цяжкасцю адваяваных у лесу, прагна цягнулася да сонца. Здавалася, усё тут, у гэтай глухамані, падуладна яму, лясному богу. Але і ён, аказваецца, быў палоннікам больш магутнага ўладара. Лес і землі, як кінуць вокам, належалі пані Бронскай.

Пройдзем па вуліцах сяла. Мы ўбачым, як змянілася да лепшага яго аблічча, а разам з ім і жыццё тутэйшых людзей.

Ля самага ўезду ў сяло ўзвышаецца вялікі будынак сярэдняй школы. Яна ўжо дала шэсць выпускаў. Сярод былых яе выхаванцаў урачы, інжынеры, настаўнікі, вядучыя працаўнікі калгаснай вытворчасці. А вось будынак новай бальніцы і амбулаторыі, дзе працуе 10 медыцынскіх работнікаў. Ёсць у вёсцы аптэка, пошта, сельмаг, сельскі Дом культуры. Будуецца вялікае двухпавярховае памяшканне новага клуба.

Дзераўная — цэнтр калгаса «Уперад». Гэта — буйная добра развітая гаспадарка. Яна славіцца ў Казлоўшчынскім раёне багатымі ўраджаямі, высокапрадуктыўнай жывёлай. Па вытворчасці прадуктаў жывёлагадоўлі на 100 гектараў зямлі сельгасарцель займае адно з першых месц у раёне. У параўнанні з 1958 годам на кожныя сто гектараў сёлета атрымана ў 1,5 разы больш малака і ў два разы больш мяса.

Але галоўнае багацце Дзераўной — гэта яе людзі. Узяць хоць бы Тамару Рыгораўну. Яна самы паважаны ў вёсцы чалавек. Шосты год пра-

цуе звеннявой ільнаводчага звяна. Лепшы лён у калгасе вырошчваецца, як іх называюць, майстрамі Стэцкай. У мінулым годзе са свайго ўчастка звяно дало калгасу 234 тысячы рублёў даходу. Добра зарабляе звеннявая. Толькі прэміяльнымі яна атрымала восем тысяч рублёў. Жыве Тамара Рыгораўна са сваёй адзінай дачкой Марыяй, якая закончыла цяпер 8 класаў. Не ўсё добра было ў іх жыцці. Муж загінаў на фронце. Усю сваю любоў Стэцкая аддала дачцы. Рослая, дзябелая, яна падобна на маці. І калі пасля работы яны разам выходзяць прайсціся па вуліцы сяла, глядзячы на іх, не скажаш, што гэта маці і дачка, а хутчэй сёстры.

Калісьці самымі вядомымі ў сяле былі поп, арандатар, аканом. Цяпер славай і вядомасцю карыстаюцца людзі працы.

У Дзераўной добра вядома імя Ніны Каранец. Гэта самая лепшая даярка ў калгасе. За сем месяцаў яна атрымала ад кожнай каровы па 1.753 кілаграмы малака. Тры месяцы таму назад Ніна праявіла каштоўную ініцыятыву: узяла шэфства над адстаючай даяркай Марыяй Каранец. Аб сваім пачыненні яна расказала на старонках раённай газеты. Цяпер дзякуючы дапамо-

зе перадавой даяркі Марыя вышла з ліку адстаючых.

Нядаўна ў жыцці Ніны адбылася важная падзея — яна вышла замуж за брыгадзіра калгаснай будаўнічай брыгады. Усё сяло гуляла на гэтым вяселлі.

У ліку вядомых людзей назавуць вам і прадстаўнікоў сельскай інтэлігенцыі — дырэктара сярэдняй школы Васілія Савельевіча Вараб'ёва, урача Валянціну Фёдораўну Падабедаву і іншых. Скажучы і пра людзей з новымі прафесіямі: сельскага электрамонтёра Станіслава Белавуса, радыста Пятра Барысевіча, кінамеханіка Альберта Ададурава, механіка па сельгасмашынах Станіслава Дуброўскага. Не забудуць паведаміць і аб тым, што ў сваім родным калгасе добра працуюць выпускнікі сярэдняй школы, і абавязкова назавуць у ліку іх звеннявую па ільну Ніну Маркушэўскую, учотчыка Мікалая Куляша, паляводаў Веру Прыхадзьскую, Антона Радзевіча, Ніну Сакалоўскую.

Умеюць у Дзераўной добра працаваць і разумна адпачываць. Вечарамі моладзь збіраецца ў сельскі сквер, які пасаджан некалькі год таму назад. Тут, сярод маладых таполяў і клёнаў, пад адкрытым небам часта праходзяць рэпетыцыі самадзейных гурткоў. Нярэдка наладжваюцца танцы, канцэрты. Асаблівай папулярнасцю карыстаецца сельскі хор. У яго складзе 62 чалавекі. Спявае ў ім і Ніна Каранец. Дзераўнянскі хор лепшы на Гродзеншчыне. Яго цудоўныя песні не раз высока адзначаліся на абласных аглядах мастацкай самадзейнасці.

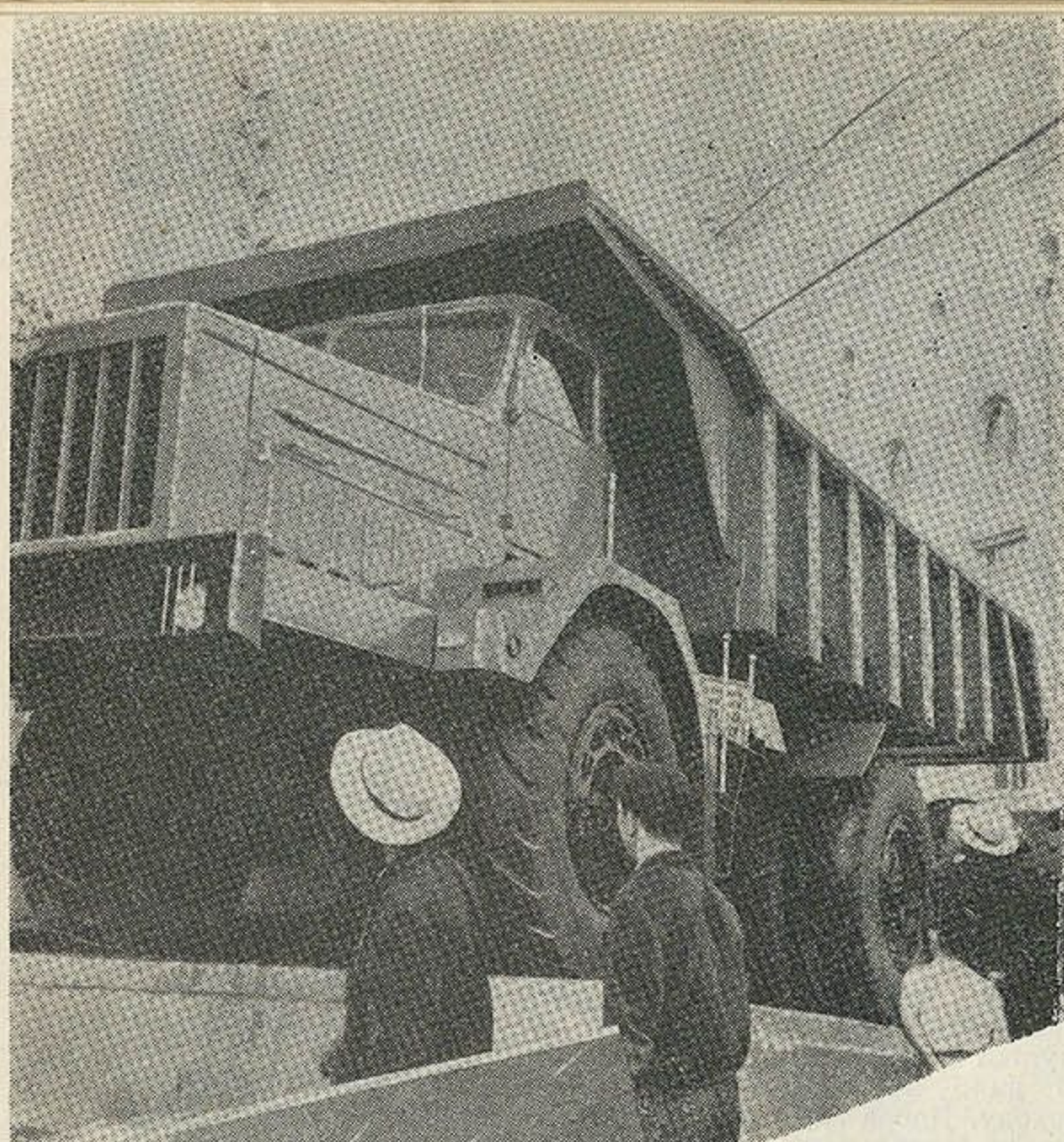
І часта па вечарах над сялом лунаюць звонкія песні. У іх пясца аб новай шчасливай долі простых людзей, якія пазналі радасць у адзінай сям'і савецкіх народаў.

Я. ФЛЯКС

Тамара Рыгораўна Стэцкая з дачкой Марыяй пасля работы.

Казлоўшчынскі раён.

— **А** НА выстаўцы вы былі! — гэта першае пытанне, якое задаюць кожнаму, хто летам гэтага года пабыўаў у сталіцы нашай Радзімы — Маскве. І наўрад ці знойдзецца чалавек, які адказаў бы на гэта пытанне адмоўна.

Выстаўка дасягненняў народнай гаспадаркі стала настолькі папулярнай, набыла такую прыцягальную сілу, што будзь у цябе хоць тысяча спраў у Маскве, ты, перш за ўсё, пойдзеш сюды, у гэты свет цудаў, у гэтае найвялікшае тварэнне генія савецкага народа.

Ідзеш ад павільёна да павільёна, знаёмішся з іх экспанатамі, стэндамі, і, здаецца, робіш цудоўнае падарожжа па ўсёй нашай неабсяжнай Радзіме.

Што ж тут лепшае, чаму аддаць перавагу? Гэта пытанне ўзнікае міжволі, як толькі за-

На выстаўцы ўсюды многалюдна. І ў Галоўным павільёне, і ў павільёнах навукі, радыё-электронікі, машынабудавання, хімічнай прамысловасці і многіх іншых цяжка адарвацца ад экспанатаў. Хіба лёгка адыйсці ад нашых Спадарожнікаў, што паклапі пачатак новай эры ў навукі, ад прыгажуня самалёта «ТУ-104», ад празрыстага ззяючага капрона, які так вабіць маладых дзяўчат.

Аб усім, што ёсць на выстаўцы, не мог бы сказаць нават самы назіральны наведвальнік. Паспрабуем сказаць хоць нямнога аб нашым беларускім павільёне, аб тым, як прадстаўлена на выстаўцы наша рэспубліка.

Павільён Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі размешчан на Выстаўцы да-

ТУТ УСЁ Ц

Для прадукцыі Мінскага радыёзавода

ходзіш на тэрыторыю выстаўкі. Не будзе пераўвечэннем сказаць, што для самага беглага знаёмства з кожным экспанатам выстаўкі мала будзе цэлага месяца. Месяца працы, захаплення, зачаравання. Толькі ж у раздзеле прамысловасці і транспарту 36 тысяч экспанатаў.

Выстаўка займае тэрыторыю ў 211 гектараў. Прыгадаем, што апошняя Сусветная выстаўка ў Бруселі, у якой прымалі ўдзел 54 краіны свету, займала меншую плошчу.

сягненняў народнай гаспадаркі СССР на плошчы Дружбы народаў побач з павільёнамі іншых саюзных рэспублік. Звонку ён амаль не змяніўся, застаўся такім жа строгім і велічным, якім быў раней, а ўнутры ўсё па-новаму. У цэнтры ўводнай залы, ля самай вяршыні дзесяціметровай прызмы-абеліска — герб БССР і два ордэны Леніна — вышэйшая ўзнагарода, якой была ўдастоена наша рэспубліка за поспехі ў развіцці народнай гаспадаркі і культуры. У гэтай зале многа карт, дыяграм і лічбаў, якія ярка характарызуюць поспехі рэспублікі за гады Савецкай улады. Ёсць лічбы, што гучаць як гімн. Яны не могуць не дайсці да сэрца. У 27 разоў вырасла вытворчасць прамысловай прадукцыі ў параўнанні з 1913 годам.

Уверсе — славы беларускі саракатонны самазвал. Унізе — стэнды з экспанатамі калгаса «Новы быт» Мінскага раёна.

Яшчэ ў мінулым годзе Беларусь выпрацавала электраэнергію больш, чым уся царская Расія ў 1913 годзе. Адчувальнасць гэтых і многіх іншых лічбаў мы бачым у залах павільёна і на ўсёй выстаўцы.

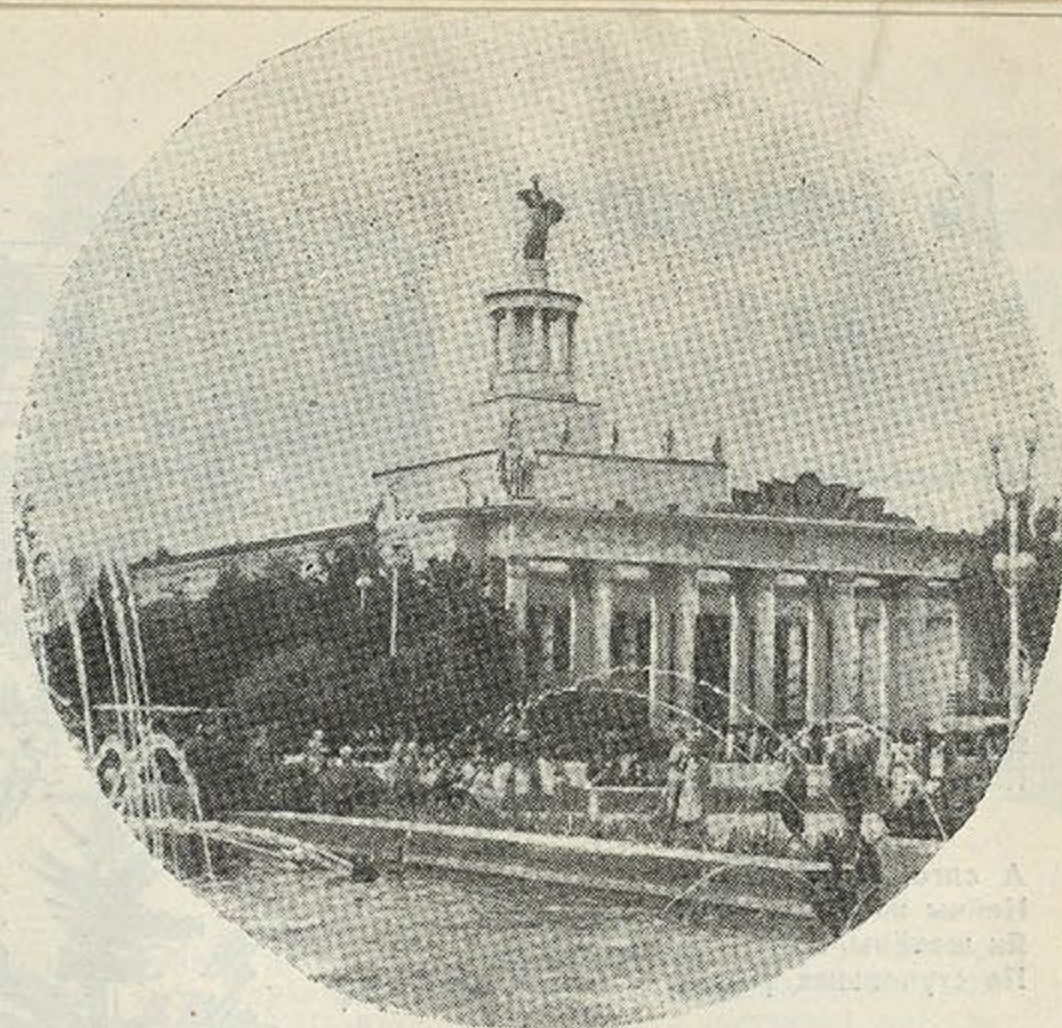
Група наведвальнікаў спынілася ля экспанатаў Мінскага радыёзавода. Уважліва разглядаецца тэлевізар «Беларусь-5». І прыёмнік, і праігрышаль і размер экрана, усё вельмі спадабалася. Гэта адчуваецца з кароткага вываду: «Малайцы беларусы!»

Другой групе па душы прыйшлася малагабарытная мэбля—

Павільён Беларускай ССР на Выстаўцы дасягненняў народнай гаспадаркі СССР.

СССР і ВЦСПС за вырошчванне высокіх ураджаяў ільну.

Па ўсіх залах павільёна мы азнаёміліся са шматлікімі экспанатамі прамысловасці і сельскай гаспадаркі, ростам навукі і культуры рэспублікі, усім яе шматгранным жыццём. Але ў беларускім павільёне мы бачым далёка не ўсё, што прадстаўляе нашу рэспубліку на выстаўцы. Экспанаты нашы шырока паказаны ў многіх іншых павільёнах.

ДОЎНА!

прадукцыя нашых мэбелшчыкаў.

— Як усім нам патрэбны такія ложка, сталы, крэслы!— гаворыць маладая жанчына свайму спадарожніку. Гэта маладажоны, якія прыехалі на выстаўку з Казахстана. А хіба не ўпрыгожыць любую кватэру піяніна Барысаўскай фабрыкі, што стаіць непадалёку ад гэтай мэблі.

Разнастайныя і цікавыя экспанаты сельскай гаспадаркі рэспублікі на выстаўцы.

— Вось гэта лён! І дзе ён такі вымахаў!— цікавіцца наведвальнікі.

Экскурсавод называе калгас і тут жа расказвае, што наша рэспубліка ўжо некалькі год атрымлівае пераходны Чырвоны сцяг Савета Міністраў

— Мама, што такое Гран-пры! Скажы, калі ласка,— задае маці пытанне жвавы хлопчак гадоў дзевяці.

Маці хочацца адказаць на пытанне сына магчыма больш даходліва.

— Гран-пры, сыноч, гэта вельмі добра, выдатна, вялікі прыз! Гэты 40-тонны самазвал быў у мінулым годзе на Сусветнай выстаўцы ў Бруселі. Машына ўсім вельмі спадабалася і ёй прысудзілі ўзнагароду—прыз «Гран-пры».

Колькі захапляючых водгукі на выстаўцы выклікае гэты гігант-самазвал. А нашы трактары! А машыны «Гомсельмаша»! Хіба яны не з'яўляюцца жывымі сведкамі дапытлівага розуму і залатых рук беларускага народа.

У павільёне «Кукуруза» мы бачым фатаграфіі нашых пра-

слаўленых кукурузаводак: Е. Сцепанюк, Л. Бельская, М. Талыніна, М. Калтунчык. А як многа знаёмага ў павільёне лёгкай прамысловасці. Вось славутыя віцебскія дываны, крышталі і шкляныя вырабы заводу «Нёман» і Барысаўскага шклозавода, драпы і сукно

Наведвальнікі выстаўкі цікавіцца і вырабамі нашай хімічнай прамысловасці.

Фота М. Мінковіча.

Мінскага тонкасуконнага камбіната.

...Раней чым пакінуць беларускі павільён, хочацца пачытаць кнігу водгукі і прапановы. Што гавораць аб павільёне нашы землякі, нашы госці, што падабаецца ў ім, што не падабаецца, што раіць, прапануюць? Кніга водгукі павільёна чытаецца з асаблівай цікавасцю. Яе можна было б назваць кнігай дружбы. Не здзіўляйцеся, таварышы, іменна дружбы, бо напісана яна рукамі рускіх і украінцаў, казахаў і грузінаў, латышоў і літоўцаў, прадстаўнікамі вельмі многіх нацыянальнасцей нашай вялікай Радзімы. Тут ёсць водгукі і нашых сяброў з сацыялістычных краін: Кітая, Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі, Польшчы. Ёсць водгукі і іншых замежных гасцей.

«Мы, жыхары горада Петрапаўлаўска-на-Камчатцы, захоплены тымі дасягненнямі ў галіне прамысловасці і сельскай

гаспадаркі, якіх дасягнула Беларускай Рэспубліка. Дарагія беларусы! Помніце, што і на далёкай Камчатцы ведаюць аб вашых поспехах, вераць вам, што вы даб'ецеся яшчэ большага ў цяжкай, але пачэснай рабоце на карысць нашай Радзімы».

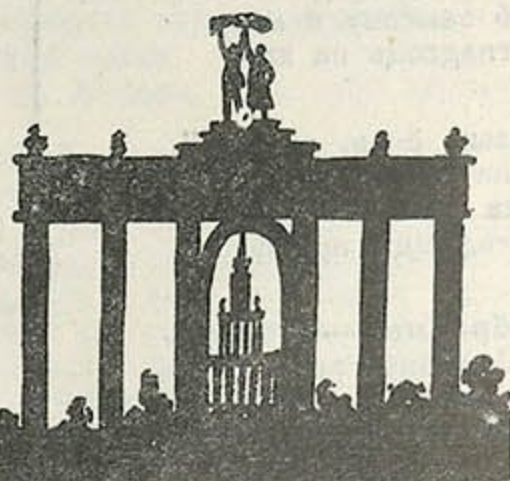
«Мы—літоўцы, і таму не трэба здзіўляцца, што павільён беларускі спадабаўся вельмі».

«Я прыехала з Кіева і мне на выстаўцы спадабаўся павільён БССР. Тут усё цудоўна, прыгожа і выдатна».

Ёсць у кнізе водгукі і прапановы. Камусьці з наведвальнікаў (прозвішчы не ўсе разборлівыя) хочацца, каб больш ярка і разнастайна на выстаўцы быў паказан Мінск, яго вуліцы і плошчы, яго выдатныя культурныя будынкі. Хтосьці прапануе, каб у павільёне часцей можна было пачуць беларускую песню і музыку, хтосьці просіць, каб у кніжным кіёску павільёна прадаваліся кнігі беларускіх пісьменнікаў. Прапановы дзелавыя, іх неабходна ўлічыць.

Выстаўка дасягненняў народнай гаспадаркі СССР—гэта выдатная школа перадавога вопыту, і кожны, хто на ёй пачынае, ад'язджае ўзбагачаны новымі ведамі, новым імкненнем сёння працаваць лепш, чым учора.

М. УЛАДЗІМІРАВА

Да ўчарашняга дня

Да ўчарашняга дня
Рос я лёгка, як грыб.
Сёння ж — дуб, што пагнаў
Карані свае ўглыб.

Да ўчарашняга дня,
Ідучы па двары,
Я спакойна мінаў
Плач і крык дзетвары.

А сягоння пачуў
Нейчы жаласны піск —
Як шалёны, лячу
Па ступеньках уніз:

«Хто тут крыўдзіць каго!
Хто задзіра між вас!
Пакажыце яго —
Я распраўлюся ўраз!»

Аб усім утрая
Клапаціцца гатоў,
Быццам думаю я
Жыць яшчэ сто гадоў.

Да ўчарашняга дня,
Калі праўду казаць,
Мяне звала радня
Не іначай, як «зяць».

А сягоння ўвесь дзень —
Быццам стаў я другі —
Цешча пчолкай гудзе:
«Мой зяцёк дарагі!»

І зашто, каб спытаў,
Столькі гонару мне!
Каб багацце прыдбаў,
Скарб знайшоў — дык жа
не!

Ні добра не набыў,
Ні пасады якой,
І аклад — той, што быў,
І той самы пакой...

Да ўчарашняга дня,
Да вячэрняй пары,
Быў ва ўсім мне раўня
Добры друг мой стары.

А сягоння, дальбог,
Козыр ёсць для таго,
Каб звысоку я мог
Паглядзець на яго.

Козыр ёсць, ды і які!
Я не лгу, не хлушу,
І са мною, браткі,
Пагадзіцца прашу:

Сябра мой — халасцяк,
Дні марнуе адзін,
А ў мяне як-ні-як —
Сын, таварышы, сын!

Тадорына

Георгій ПАПОЎ

А п а в е д а н н е

ДРУГУЮ гадзіну наш «газік» пляццэца па разбітай і размытай палескай дарозе. Мікола, шафёр аблвыканкома, няспынна круціць направа і налева, неак умудраецца праязджаць па самым беражку ненадзейнага пясчанага насыпу. Пры гэтым ён не перастае пазіраць па баках, нібы хоча ўволю налюбавацца новымі мясцінамі.

— А вось і Тадорына грэбля, — безнадзейна-нудлівым голасам гаворыць Мікола.

— Тадорына грэбля? Што за дзіва?

— А дарога так завецца. Не чулі? Раз праедзеш — век не забудзеш.

— А ці даўгая гэтая... Тадорына грэбля?

— Было дзевяць вёрст, ды дзве хлопцы спалілі, — нявесела жартуе Мікола. — Гэта выпадак такі быў... Пытаю бабулю, ці далёка суседняя вёска, а яна адказвае: «Было дзевяць вёрст, сынку, ды дзве хлопцы спалілі». — «Як спалілі?». — «Ды так, спалілі, і ўсё тут!». А ці ведаеце, чаму дарогу завуць Тадорынай грэбляй?

І Мікола раскажаў такую гісторыю.

Калісьці, за цара яшчэ, жыла ў тутэйшых мясцінах старая Тадора. Жыла з мужам у падслепаватай хацінцы на краі вёскі, на самым зыры, як гаворыцца...

Усё, чым багата была, — усё здабыла сваімі рукамі. Сама хату саломай крыла, сама поле арапа, сама жыта малаціла. Муж, звалі яго Сцяпанам, аказаўся дрэнным памочнікам. На вёсцы ахрысцілі яго маўчуном, і было за што! Бывала, маўчыць і маўчыць. Прачнецца — маўчыць, спаць кладзецца — таксама маўчыць.

Вечарамі мужыкі збіраліся ў суседа «на агенчык». Ну, закураць і, як заведзена, пачнуць гаворку пра сваё гарапашнае жыццё-быццё. Сцяпан заб'еца ў свой тараканавы кут і моўчкі пыхкае самаробнаю люлькай.

Мужыкі, вядома, народ вясёлы. Пагамоняць, пагамоняць, а потым які-небудзь жартаўнік і скажа:

— Сцяпан, а Сцяпан... Раскажы, як ажаныўся!

Сцяпан узніме кудлатую галаву, уздыхне на поўныя грудзі і... ані паўслова! Мужыкі смяюцца, нібыта не Сцяпан на Тадоры, а Тадора на Сцяпане жанілася. А таму і гора мала. Кпіны адскоквалі ад яго, як гарох ад сценкі.

Аднак мужыкі пасмяяліся ды разышліся, а Тадоры трэба было жыць са Сцяпанам. Як-ні-як — муж. Хоць і бесталковы, не такі, як у іншых, а ўсё ж лепей, чым ніякі.

Пражылі яны супольна без малога сорак год, і за ўвесь час Тадора не пачула ад яго талковага слова. Калі дапачэ, бывала, так, што нямаведама куды і падзецца, — ну, тады адчыніць рот.

— Адчапіся! Смала! — і ўсё.

— Дзякаваць богу, загаварыў!

— Адкасніся! — Сцяпан сярдзіта церабіў зроду няголеную і нечасаную бараду.

Вось з гэтым маўчуном і давялося жыць ды тужыць беднай Тадоры. Наракала яна ці не на свой лёс, гэта нам невядома. Можна і наракала, ды больш пра сябе, цішком, бо смяцця з хаты выносіць не любіла. Толькі даўдэ-такі Сцяпан яе... да Тадорынай грэблі!

А трэба сказаць, што вёска, дзе жыла Тадора, стаяла

грэбля

Мал. Ю. Пучынскага.

ў чортавых зубах. Да бліжэйшага мястэчка, як кажуць, столькі, паўстолькі ды яшчэ чвэрць столькі, ды і то ў абход па забалаці. Дык хіба туды можна было прабрацца? Увесну і ўвосень і нават летам пасля абложных дажджоў, так частых на Палессі, людзі жылі, быццам на востраве. Мужыкі багацейшыя запасаліся ўсім, што ім трэба было, аж да сярнічак і солі. А ў такіх, як Тадора, запасу ніколі не была.

І вось прышоў час, што Тадора засталася без солі. Быў вялікі пост, не за гарамі вялікдзень, а ў хаце ні драбінкі... Наскрэбла са жменю, пару дзён перабівалася, а там да суседзяў. А хто дасць, калі самі трасуцца над кожным драбком! Гэта цяпер пра соль ніхто і не думае. А раней соль была на вагу золата. Пудамі і не куплялі. Усё жменямі, жменямі!

Пайшла да аканома.

— Я, — кажа, — не прызапашваў для цябе, — і ўхмыльнуўся. Ён ухмыляўся заўсёды, калі гаварыў з мужычкамі. Пачала Тадора насядаць на Сцяпана:

— Доўга мне з табой мучыцца, ірад пракляты! Лепш здохнуць ад такога жыцця.

Сцяпан маўчыць.

— Зацірку зноў несалёную сёрбаць будзеш? Зноў, кажу, несалёную? Гас-па-дар!

Сцяпан палез у кішэню па капшук. Сядзіць, люльку раскрывае, а на жонку нуль увагі.

Тут ужо Тадора не стрывала:

— Пень ты асінавы! Ва ўсіх мужы як мужы, а мне бог проста гора паслаў. Вон з хаты! І каб назаўтра соль была! Хоць з-пад зямлі даставай! — і паказала на дзверы.

Сцяпан ускочыў з тапчана і, смачна шморгнуўшы носам, дробненька затэпаў да парога. Вярнуўся назад ужо на змярканні, мокры з ног да галавы. Скінуў дублёны кажушок, разуўся і, не кажучы ні слова, палез на печ.

— Не прынёс?

У адказ Сцяпан нават не звухнуўся.

— Дзе ўжо табе, маўчуну! — Тадора пагасіла лучыну і таксама лягла спаць.

Яна здагадалася, што Сцяпан прабаваў прайсці ў абход, па забалаці, і не прайшоў: вада спыніла, — і ўсю ноч уздыхала і варочалася з боку на бок.

Ранкам яна прачнулася разам з пеўнямі. Упоцёмку адшукала сярнічкі, запаліла лучыну і пачала збірацца. Яна паклала ў кошык дзесятка паўтара яек, узяла — для сябе — акраец чорнага хлеба і галоўку цыбулі. Потым абула новыя лапці, ні разу не надзяваючы, і палезла на палаці па кажушок.

Сцяпан хацеў спытаць і не адважыўся. Зрэшты і без пытання ўсё было ясна. Тадора збіралася туды ж, куды ўчора прабаваў прайсці ён сам, Сцяпан. Розніца была толькі ў тым, што ён выправіўся ўлегцы, а Тадора і кошык прыхапіла і лапці новыя абула, — словам, грунтоўна падрыхтавалася ў дарогу.

Ранак выдаўся вялы, цёплы. Са стрэх і голых бяроз звисалі буйныя кроплі. Снег амаль увесь стаяў. Сям-там падсохлыя ўзгоркі пачыналі кучаравіцца жаўтаватай рунію. На гародах, залітых паводкай, каркалі вароны. У іх хрыплаватых гартаных крыках чулася грозная засцярога:

— Дарма ідзеш! Дар-рма!

Тадора нават не азірнулася. Толькі махнула рукой нецярпліва, нібы злучылася на нешта, і пакрочыла павольнай, але спорнай хадой. Пайшла не ў абход, а нацянькі, дзе раней ніхто не хадзіў. Відаць, падумала, што цяпер, у бездараж, усюды адзін чорт — вада ды багна, — і выбрала самы кароткі шлях.

Мужыкі і бабы бачылі, як яна спусцілася з горкі, абгнула затоплены хмызняк і рашуча ступіла на дрыгву. Сярод пажухлага леташняга чароту спярша мільгаў дублёны кажушок, потым белая, у пасачкі, хустка, потым і яе не стала відаць. Тадора знікла з вачэй; здавалася, наvek загубілася ў бязмежным, нікім не мераным балоце.

Адна з чулівых баб заглянула да Сцяпана.

— Паслухай, уцякла твая Тадора!

Сцяпан вышаў з хаты і, жмурачыся, доўга ўзіраўся ў пустэльную прастору, ахутаную бэзавай смугой.

— Прападзе! Адна ж...

Але Тадора не прапала. На другі дзень вярнулася як ні ў чым не бывала і прынесла ў кошыку фунты два солі. І прамокла, кажуць, не надта, да кален толькі. Адны лапці не былі больш нікуды варты. Размоклі і пашматаліся так, што давялося іх тут жа выкінуць.

— Хваліся! Паказвай! — зайздросцілі суседкі.

І Тадора хвалілася і паказвала. Ах, якая гэта была цудоўная соль! Чыстая, празрыстая, бы лёдок, ледзь патыхала халадом!

На гэтым месцы Мікола перапыніў сваё апавяданне. Мы пад'язджалі да вёскі і былі здзіўлены нечаканым для гэтых мясцін відовішчам. Самазвалы ссыпалі на абочыну пясок і гравій, і дзяўчаты, у мужчынскіх штанах, рыхтаваліся закаваць Тадорыну грэблю ў камень.

— Глядзі ты! І тут будуюць! Прывітанне, красуні! — Мікола памахаў шапкай.

У вёсцы, даволі вялікай і прыгожай, аказаўся не толькі магазін, але і клуб, бальніца, школа, нават чайная. Спыніўшы машыну, мы ўвайшлі ў чайную і заказалі па шклянцы кавы. Нас абслугоўвала смуглявая буфетчыца, якая блытала рускую мову з беларускай і украінскай.

І тут, у чайной, Мікола закончыў апавяданне.

Тадора зрабіла сваю справу! Пасля яе напраткі, праз балота, пачалі хадзіць іншыя мужыкі і бабы. Хутка вызначылася простая, як струна, сцежка. Потым нехта пракаціў па сцежцы той на возе, і гатовы прасёлак! А ў нашыя дні, калі на Палессе прышлі машыны, прасёлак ператварыўся ў бальшак.

Пакуль мы сядзелі ў чайной, надвор'е крышку наладзілася. Аблогі разышліся і на мокрую, акропленую дажджом зямлю бліскучай плыню лінула сонца.

Даліваючы ваду ў радыятар, Мікола, нібы між іншым, заўважыў:

— Каб была мая ўлада, далібог, паставіў бы помнік Тадоры. Вялікі такі помнік, з гэтую хату!

Я глядзеў вакол і таксама думаў пра Тадору, адважную паляшчuku, перад якой расступіліся балоты. Колькі ж іх рассяяна па гарадах і вёсках, такіх васьмь маленькіх, часта бязведаных першапраходцаў і першаадкрывальнікаў!

Ім пакуль не ставяць помнікаў, ды гэтага, магчыма, і не трэба. Тадорынай грэбляй неўзабаве будучы зваць гладкі, як шкло, асфальт — уцеху вадзіцеляў. А хіба гэта не варта вялікага, «з гэтую хату», помніка?!

НАРЫС

ВАМ ні разу не даводзілася быць у Рагачове? Шкада. Вельмі шкада. Утульны зялёны гарадок, па калена ў белым цёплым пяску, выбраў сабе цудоўную мясціну ў рагу дзвюх рэчак. З аднаго боку да яго ганкаў падступаецца магутны прыгажун Дняпро, а з другога ледзь не па самыя парогі заходзіць Друць. Адсюль і назва — Рагачоў.

Гарадок невялікі, але хто не памятае, якім стратэгічным пунктам раптам зрабіўся ён у грозныя гады вайны? Колькі дняпроўскай і друцкай вады праглынуў тут вораг! Колькі жыццяў, дарагіх нам, савецкім людзям, забралі дняпроўскія і друцкія хвалі...

Вайна сцерла з тзару зямлі вясёлы зялёны гарадок. Першых рагачоўцаў, хто варочаўся з чужых, далёкіх мясцін у родны горад, да роднага парога, сустракала, як пустыня, нямое папалішча...

Аднак жывому трэба жыць. І жыццё ўзяло верх і над смерцю, і над вайной. На правым беразе Друці, яшчэ задоўга да вайны, выраслі белыя, нібы ў малацэ выкупаныя, карпусы малочна-кансервавага заводу. Вайна спаляліла завод. Але ён, як і сам Рагачоў, страпнуўся і, нібы птушка фенікс, уваскрос з попелу.

Паедзьце — і вы ўбачыце новы Рагачоў і новы завод.

Вясной, калі Друць разальецца так, што не відаць яе супрацьлеглага берага, тысячы заводскіх агнёў адбіваюцца на чорным вячэрнім люстры разводдзя цудоўным зорным відзішчам. Сядзьце такім веснавым вечарам у лодку — і самі вы знікнеце ў чароўным зорным ззянні...

Так было да вайны. Так і цяпер.

Праўда, пасля вайны завод як бы раздаўся ў плячах, падужэў, набраў сілы.

За адну толькі рабочую змену завод прымае, гатуе і расфасоўвае семдзесят тон малака! Лічба салідная. Работа — таксама.

Аднак найбольш нас дзівіць і ўражае тут іншая лічба: з усёй гэтай работай у цэху кансерваў спраўляецца ўсяго дваццаць восем чалавек! Правільней кажучы, работу выконваюць вялікія разумныя машыны, а людзі толькі кіруюць.

Згушчанае малако, кофе, какава, смятанка — вось, калі казаць сухой мовай, тая прадукцыя, якую мы ўсе спажываем з вялікай ахвотай і «веданнем справы»...

...З першых крокаў знаёмства з заводам на нейкі час ты нібы траціш арыенціроўку. Беласнежныя халаты, касынкі і шапачкі, ад чаго кожны, з кім толькі ні стрэнешся, выдаецца табе

вельмі адказным начальнікам... Карабельная чысціня лесвіц, сцен, падлогі — усяго, што цябе тут акружае... Умывальнікі і «апрацоўка» рук нагадваюць хутчэй падрыхтоўку да хірургічнай аперацыі, чым да звычайнай работы ў цэху.

Такія былі мае першыя ўражанні. Шчыра прызнаюся, што ў маіх субяседнікаў яны выклікалі толькі спагадлівую ўсмешку: «А як жа інакш можа быць на малочна-кансервавым заводзе?»

— І трэба вам яшчэ ведаць, што над усім гэтым, што вас так дзівіць і захапляе, лунае дух Васіля Сяргеевіча...

Так гаворыць Ганна Губская — зменны тэхнік, які адказвае за ўвесь тэхналагічны працэс. За яе ўсмешкай хаваецца куды больш, чым казалі б словы.

— А хто такі Васіль Сяргеевіч?

— Гэта я — той злы дух, якога не паспела яшчэ знішчыць Ганна Кільсёўна...

Азіраемся на нечаканую рэпліку. На парозе стаіць сівагаловы чалавек з бліскучым маладым позіркам. Ён, як і ўсе тут, у беласнежным халаце.

— Дагаворвайце ўжо. Знішчайце перад староннім чалавекам старога буркуна...

Гэта — урач або проста «доктар Ермалаеў» — сапраўдная «гразя» завода. Зразумела, толькі тады, калі ты, крый божа, хоць на хвілінку забыўся, што чысціня тут павінна быць, як на караблі, як у хірургіі!.. Інакш бяда! Тады ўжо не шукай літасці ў доктара Ермалаева. А зараз гэта дасціпны вясёлы субяседнік. Мужчына, які заўсёды ўмее сказаць прыемнае жаночаму сэрцу.

— На нашым заводзе няма старых, — гучыць у словах Васіля Сяргеевіча тонкая, ледзь улоўная нотка гумару. — У нас гэта немагчыма. Хіба можна старыцца сярод такіх кветак-жанчын!

І сапраўды, ад слоў доктара ўспыхваюць, маладзюць і яшчэ больш прыгажэюць твары ўсіх прысутных у лабараторыі жанчын: і ў зменнага тэхніка Ганны Губскай, і ў загадчыцы лабараторыі Тацяны Трафімавай, і ў Валянціны Ка-

26 мільёнаў бляшанак малочных кансерваў выдаць у першым годзе сямігадкі калектыў Рагачоўскага малочна-кансервавага завода.

На здымку (злева направа): лепшыя работніцы склада гатовай прадукцыі Марыя Бядрыцкая, Тамара Голубева і Тацяна Кутай.

Роза Чутнова абслугоўвае расфасовачную машыну.

валёвай — ціхай жанчыны з добрым, ветлым позіткам.

— Ах, доктар, вы ж і скажаце!..

— Ну, ну, ну..

Прыпадаюць да сэрца, як і жарты доктара, так і словы галоўнага інжынера Васіля Ільча Нічыпурэнкі.

— Усе камандныя пазіцыі ў нас пазаймалі жанчыны. Семдзiesiąт тры працэнты!..

— Дык гэта ж выдатна!

— Вядома, а хто кажа...

Знаёмімся бліжэй з Тацянай Трафімавай. Такі праўду казаў доктар: прыгожыя на заводзе жанчыны!.. У Рагачове Тацяна Мікалаеўна жыве і працуе з 1947 года. Як прыехала з Ленінградскага хіміка-тэхналагічнага інстытута, так тут і засталася. Дом, дзеці, муж (ён

таксама на заводзе працуе) — усё ў Рагачове знайшлося. І цяпер адсюль нікуды не цягне. Наадварот, здзіўляе, калі хто-небудзь у іншы горад або наогул у іншае месца імкнецца. Прызвычалася да работы, звыклася з людзьмі і, здаецца, дня не пражыла б, каб хто адабраў у цябе ўвесь гэты клопат, гэтую арганічную патрэбу быць заўсёды з людзьмі, жыць тым агульным інтарэсам калектыву, які твайму жыццю нібы крылле надае!

— Калі любіш сваю работу, то яна жыццё табе красіць, — гаворыць і Васіна Алена — прыбіральшчыца расфасовачнага аддзялення.

І праўда. Пагаварыце з Куцапаалавай Наталляй — апаратчыцай на разліве, або з Бабыровай Мар'яй — закатчыцай. Абедзве на заводзе з 1949 года. Абедзвюм завод стаў як дом родны.

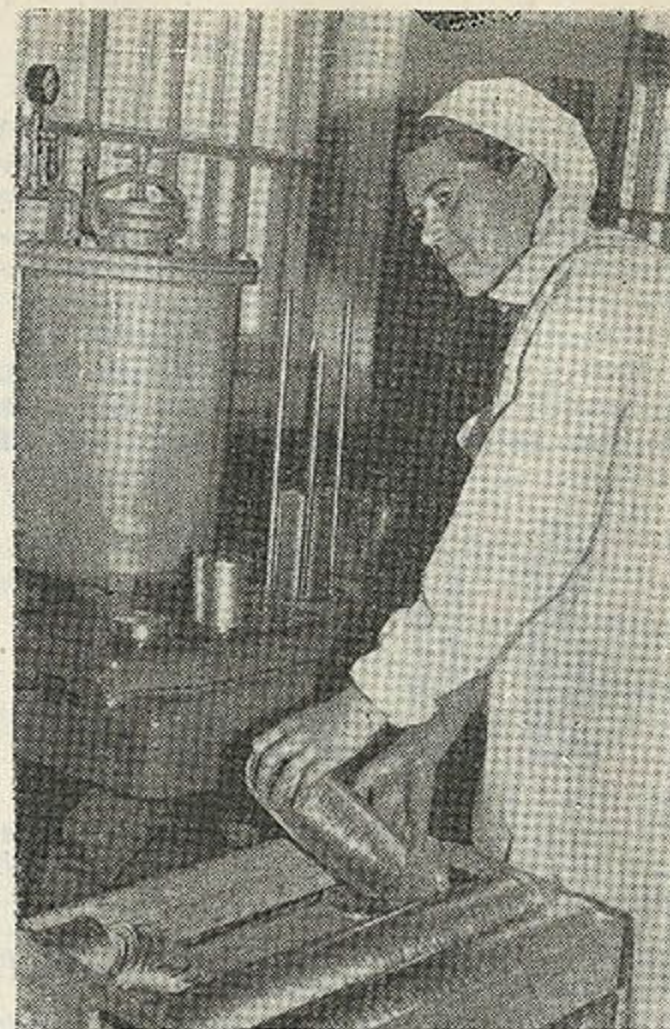
Або вазьміце Сцяпаназу Насту. Яна цяпер кваліфікаваная апаратчыца, а на завод прыйшла да вайны. Пасля ўласнымі рукамі па цагляне збіралз яго. Адбудовала завод, а з ім і сваё жыццё. Таму і родныя такія людзям і сцены гэтыя, і завод, і горад.

За 14 пасляваенных год ён не толькі адрадыўся і стаў на ногі — ён значна памаладзёў і папрыгажэў. На месцы некалішніх вулічак і завулкаў забудаваліся новыя кварталы дамоў.

Чалавека, які ведаў яго да вайны, да слёз хвалюе тут кожная навіна. А навіны на кожным кроку: у Рагачове будзецца клінічны гарадок. Чатырохпавярховы — цэнтральны корпус — ужо амаль узведзены, будуцца астатнія корпусы. Будынак райкома партыі, новая гасцініца (яна яшчэ ў рыштаваннях, але рагачоўцы ўжо і сёння расказваюць пра яе прыезджаму чалавеку), будынак магазінаў — усё гэта намаганні людзей, якія засталі пасля вайны на месцы роднага горада гарачае папалішча...

Зноў жа завод: за адзін толькі дзень 100—120 тон наварвае ён згушчанага малака.

Гэта сёння. Цяпер. А ў перспектыве сямігадовага плана к канцу сямігодкі завод плануе аднаго толькі сметанко-

Лепшая станочніца Марыя Казлоўская за абслугоўваннем пастанакладчай машыны.

Фота Ф. Раманава.

вага масла даць 391 працэнт цяперашняй нормы! Малака 204,8 працэнта!

Важкія лічбы. Але яны, безумоўна, самі не прыдуць. І каб яны не засталіся толькі лічбамі, толькі на паперы, завод, як і ўсе прадпрыемствы нашай краіны, у новай сямігодцы бярэ рашучы курс на рэканструкцыю цэхаў, на замену і мадэрнізацыю старога абсталявання.

Новыя агні загарацца над Рагачовам. Новыя зоркі будуць глядзець у воды Друці...

Алена ВАСІЛЕВІЧ

Зараз кожнае з буйнейшых прадпрыемстваў Ліды выпускае прадукцыі больш, чым вырабляла ўся прамысловасць горада дваццаць гадоў таму назад. Дастаткова пазнаёміцца з гісторыяй любога завода ці фабрыкі, каб адчуць велізарныя змены, якія адбыліся за гады Савецкай улады.

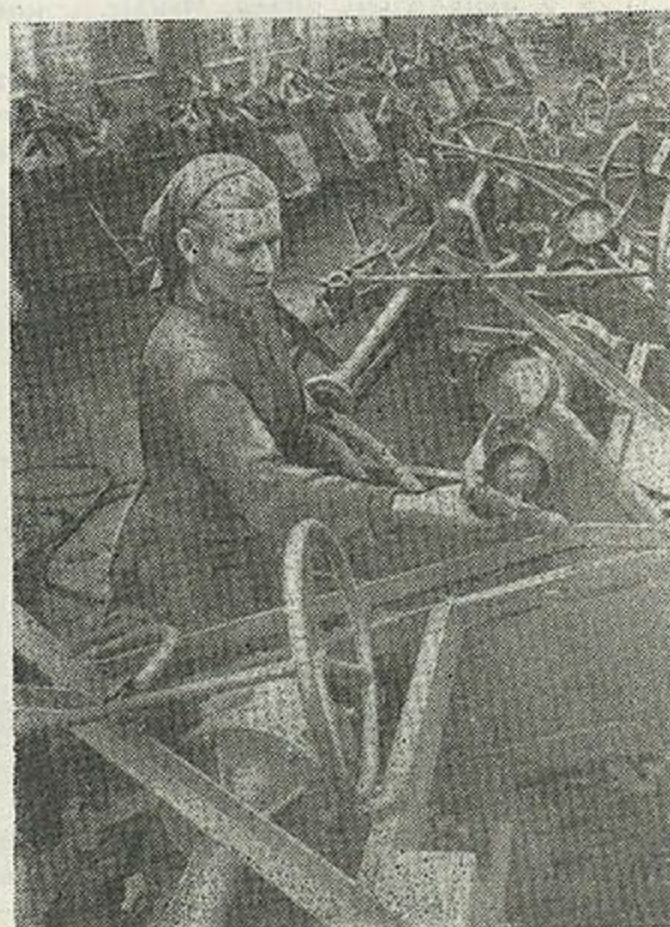
Завод сельскагаспадарчых машын. На гэтым месцы былі дзве прыватныя напаясаматужныя майстэрні і выраблялі яны лемяхі да плугоў, дробныя сельскагаспадарчыя прылады і іншую «тэхніку» для мясцовага ўжытку.

Цяпер лідскія бульбакапальнікі, ільнамялкі, паравыя каткі ідуць далёка за межы рэспублікі. Калектыў з году ў год нарошчвае тэмпы выпуску прадукцыі. Ужо сёлета амаль у 10 разоў пераўзыйдзен пасляваенны ўзровень вытворчасці, а з 1939 годам і параўнаць нельга: лічба будзе на мяжы пятага дзесятка.

Не пазнаць і абутковай фабрыкі. Аўтаматычныя машыны, канвееры і паточныя лініі поўнасю замянілі ручную працу, якая панавала раней. У выніку выпуск абутку не толькі павялічыўся, але і якасць яго стала лепшай. Не залежваюцца на паліцах магазінаў вырабы лідскіх майстроў, прызначаныя для жанчын, — хоць жанчыны, вядома, самыя прыдзірлівыя пакупнікі.

У горадзе створана буйная харчовая прамысловасць, а ў перспектыве — нараджэнне новых прадпрыемстваў, у тым ліку і хімічнай прамысловасці.

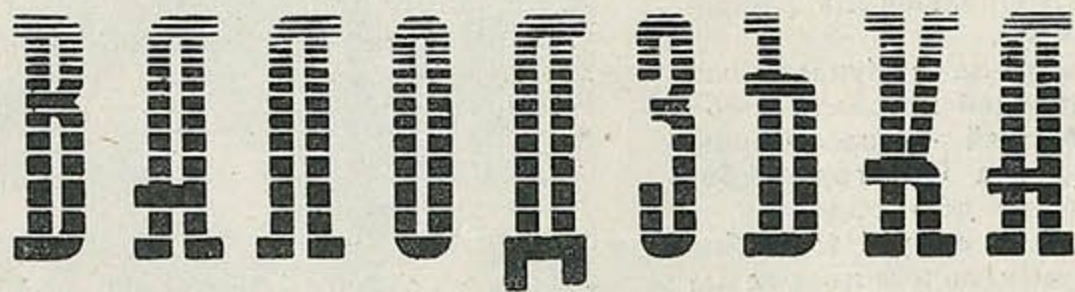
На здымку: Лідскі завод сельгасмашын. Маляр Галіна Губіч за афарбоўкай бульбакапальнікаў «КТН-2».

ВЕЛЬМІ страшна—страціць веру ў сябе. І, наадварот, вялікае шчасце — набыць яе на ўсё жыццё.

Валодзька вырашыў кінучь школу. І ніхто не ўбярэ яго ад гэтай памылкі. Ды ў такі баявы час—у гады вайны з фашыстамі. Трэба было Валодзьку самому добра падумаць. Але так атрымалася. Памылкі дзяцінства мы асуджаем, ужо будучы дарослымі і звычайна даруем.

Калі б у тую хвіліну хто-небудзь працягнуў хлопчыку руку дапамогі, ён, вядома, не кінучь бы школу. Бо з Верай Паўлаўнай, якой ні здавалася яна агіднай Валодзьку, можна бы-

НАРЫС

ло мірыцца. Але не, мірыцца ён усё ж не мог. Эх, калі б тады была Ганна Уладзіміраўна!

Любімая Ганна Уладзіміраўна!.. Яна вучыла Валодзьку толькі да трэцяга класа. Пры ёй у школе было неяк святлей. Усміхнецца, бывала, і на душы ва ўсіх стане раптам так добра. Хацелася чуць і разумець кожнае яе слова, выконваць любы яе загад. Ніхто з усяго класа на ўроку не вымаўляў лішняга слова без дазволу гэтай маленькай жанчыны з блакітнымі разумнымі то ласкавымі, то строгімі вачыма. Усе старанна вучылі ўрок і наперабой спяшылі адказаць на пытанні настаўніцы. Калі ў класе пісалі, Ганна Уладзіміраўна ціха хадзіла між радоў парт і падбідзёрвала: «У цябе, Лена, вышла вельмі добра». Або: «А табе, Бора, трэба пісаць чысцей і правільна пераносіць словы»... І ўсе стараліся рабіць так, як гаварыла і рабіла сама настаўніца.

Але вось у адзін з веснавых дзён, калі вялікія вокны ў чыстым і ўтульным класе ўжо былі адчынены насцеж і ў іх урываўся пах зямлі і квітнеючага саду, дзеці адчулі сябе на ўроках не так, як заўсёды. Яны прыкмецілі хваляванне настаўніцы, якое адразу перадалося ім, і сядзелі вельмі насцярожана. А пасля ўрокаў пачулі нешта зусім нечаканае.

— Дзеці, мы... расстаемся: я мушу паехаць ад вас.

У дзіцячых вачах разам пагасла тое ззянне, якое заўсёды бачыла Ганна Уладзіміраўна.

Яна паехала. Летам ужо не чуваць было тых звонкіх песень, з якімі бывала натоўп дзяўчынак і хлопчыкаў, акружыўшы любімую настаўніцу, ішоў у лес па чарніцы.

Надышоў верасень. Зноў у школу. Прагучэў такі знаёмы званок. Ціха ў чацвёртым класе. Чакаюць новую настаўніцу. І вось яна заходзіць. Высокая, хударлявая, з нафарбаванымі тонкімі губамі і са «злоснай» прычоскай, як гэта здалася некаторым. З першых урокаў Вера Паўлаўна не спадабалася Валодзьку. Ды і ўсім. Валодзька памятае: адна дзяўчынка, калі ўсе сядзелі над задачай і заўзята рашалі яе, узятая ў рот кавалачак ружовай прамакашкі. Вера Паўлаўна выцягнулася ва ўвесь свой рост і непрыемным голасам закрычала:

— Што ты жуеш прамакашку: дома не накармілі цябе, напэўна?!

Валодзьку скаланула. Ён крыкнуў штосьці крыўднае для Веры Паўлаўны. Настаўніца паставіла яго ў куток.

І з таго часу ўсё змянілася ў класе. Стала невыносна шумна. Вера Паўлаўна не спраўлялася ўжо з дзецьмі, не магла іх перакрываць. А двойкі і адзінкі пасыпаліся, як снежныя камякі. У класе стала змрочна, быццам закацілася сонейка. І на душы нявесела.

На Валодзьку напала смяротная нуда. Ён шукаў зручнага моманту пайсці з класа на вуліцу і лазіў пад вокнамі школы. А калі зноў з'яўляўся на ўрок, абыякавы да ўсяго, і агідна крыўляўся, строячы сябрам гримасы, ад якіх яны паміралі са смеху, Вера Паўлаўна выклікала яго да дошкі і наладжвала сапраўдны экзамен. Адзінка за адзінкай уносіліся ў класны журнал супраць яго прозвішча. Запіска за запіскай ляцелі бацьку Валодзькі. І над спіной Валодзькі ўсё часцей пачала пасвістваць бацькоўская папруга. І хоць бы бацька чытаў запіскі. Дык жа не. Атрымае і, не чытаючы, — за папругу.

Валодзька азлобіўся. Ён перастаў чытаць кнігі, якія так любіў, кінучь сачыць за сабой, зрабіўся абыякавым і замкнутым.

Аднойчы восенню на ўроку — ён сядзеў ля задняй сцяны — Валодзька заўважыў, як з дзіркі ў падлозе шэрая мышка высунула сваю пысу і пачала асцярожна нюхаць паветра. Валодзька заглядзеўся на яе маленькія чорныя вочкі і на хлебную скарынку, што валялася непадалёку ад дзіркі. Ён дацягнуўся нагою і штурхнуў скарынку. Мышка ў момант знікла. Валодзька, забыўшыся, ускрыкнуў: «Вось дурніца!»

Усе азірнуліся ў яго бок. Многія даўно назіралі за дзеяннямі Валодзькі. Вера Паўлаўна, пачуўшы выкрык, не магла стрымацца.

— Гэта хто дурніца? — закрычала яна. — А ну, вон зараз жа з класа, тупі-ца!

І ў прыціхшы клас быццам уварваўся імклівы вецер. Ён падхапіў Валодзьку і панёс яго. Грукнулі дзверы. Мільгануў калідор. Ногі Валодзькі не кракнуліся ганку. Хлапчук ляцеў. Нішто не магло ўжо спыніць яго...

...Не трэба было дакранацца грубымі пальцамі да тонкай Валодзькавай душы. Грубай сіле ніколі не раскрыць душэўнага свету дзіцяці.

Дарэмна Мароз і Вецер у казцы Талстога, надрываючыся, намагаліся прымусіць падарожніка скінуць цёплыя кажух. Як ні злаваўся Вецер, як ні трашчаў Мароз, Падарожнік мацней захінаў кажух. Але здарылася нечаканае. Варта было толькі паказацца Сонцу, як Падарожнік адразу ж сам скінуў яго з сябе.

Магчыма Вера Паўлаўна і Іван Сямёнавіч, Валодзькаў бацька, і былі для хлапчука Марозам і Ветрам. Але Сонцам для яго аказаўся прасты рускі салдат, які вяртаўся з фронту і зайшоў у Валодзькаў дом пераначаваць.

У салдата не было правай рукі, і моцна яго душыў кашаль. Валодзьку стала вельмі шкада гэтага чалавека і не столькі ад таго, што пусты рукаў у яго быў падцягнуты да пляча і што аброслы салдат надрываўся ад кашлю. Шкада таму, што вочы салдата былі да таго добрыя, што яны адразу і падкупілі Валодзьку. Яны глядзелі дзівосна ласкава, нібыта васількі са спелага жыта! А бровы і валасы, сапраўды, колерам падобны былі на спелае жыта. І ў голасе была тая ж дабрата, што і ў вачах.

Іван запытаў салдата:

— Напэўна, на чужыне пакінуў руку, служывы?

Салдат закашляўся, і гукі кашлю былі глухія і надрывістыя. Калі прыступ прайшоў, салдат сказаў, што пры пераправе праз Віслу ён трапіў пад бамбёжку.

— У нашу баржу трапілі адразу дзве бомбы. Мне адарвала руку, а самога адкінула ў ваду. Адною рукой так-сяк выбраўся. Мяне — у шпіталі...

Салдат зноў закашляўся. Іван з сумам глядзеў у акно. На вачах у Валодзькі навярнуліся слёзы. Калі салдат перастаў кашляць, ён запытаў у яго:

— Дзядзенька, куды ж вы цяпер едзеце?

— На Украіну. У горад. Там да вайны працаваў на заводзе. А дома ў мяне сыноч, як ты ростам. Ды дзяўчынка — трохі меншая. Вучацца ў школе. Пішучь у пісьмах, што добра вучацца. Значыць, стараюцца. Хутка ўбачу іх...

— А як тваё імя? — працягваў салдат.

— Валодзька.

— Імя добрае. А ў які клас ходзіш?

Гэтага пытання Валодзька не чакаў. Ён апусціў вочы і сказаў:

— Я, дзядзечка, кінучь школу... Вось ужо другі месяц.

Салдат схамкнуўся.

— Што?! — і закашляўся.

Іван вышаў. Валодзька сеў да стала, падпёр галаву рукой і з сумам глядзеў на салдата. Той, калі яму стала лепш, зазірнуў у Валодзькіны вочы сваімі адкрытымі сінімі сумнымі вачыма так, што Валодзьку раптам стала няёмка. Ён да гэтага не ведаў, што вочы... гавораць.

— Значыць, няўдача якая вышла?

— Так...

— У цябе, як відаць, і маці няма, Валодзька?

— Няма, дзядзечка...

Салдат застукнуў па сталю пальцамі.

— Так... Дык, гаворыш, няўдача? І ты, Валодзька, склаў рукі? Не! — амаль крыкнуў ён. — Мы з табой не здамося, Валодзька! У народа няўдача больш сур'ёзная, чым твая, але народ не думае складаць рук.

— Мне не патрэбна школа, дзядзечка. Я буду працаваць у майстэрні, разам з татам, — гаварыў хлопчык і сам адчуваў, што салдат не верыць яму і вочы салдата абвінашчаваюць яго,

Валодзьку: «Эх, Валодзька, Валодзька, не можаш ты маніць. Гэта не ў тваім характары».

— Не. На гэты раз ты зманіў, Валодзя, — нахіліўшыся да хлопчыка ўшчыльную, сказаў ён. — Школа патрэбна ўсім са-вецкім дзецям. Ты так цяпер разважаеш таму, што перад та-бой — цёмная ноч. І ты нічога не бачыш.

Валодзька ўзняў галаву, зірнуў у твар салдата.

— Дзядзечка, гэта — няпраўда! Я ўсё бачу!

— Ты нічога не бачыш, — пераканаўча сказаў салдат, па-клаўшы сваю левую руку на Валодзькаву галаву. — Трэба, каб перад табою быў светлы дзень. Вось калі ты вызучыш-ся — усё будзеш бачыць. У наш час далёка трэба бачыць, Ва-лодзька. Вось падлечым раны, будзем будаваць камунізм.

Салдат зірнуў зноў у Валодзькавы вочы.

Табе абавязкова трэба вучыцца. Абавязкова!

— Я — тупіца! — раптам сказаў хлопчык страшэннае сло-ва. З гэтым словам у Валодзькі задрыжэлі губы, уся яго не-дзіцячая крыўда цяжкім кам'яком падкаціла да горла, галава ўпала на стол і... Валодзька зарыдаў...

Салдат не прабаваў суцяшаць яго Ён разумеў, што ў хлоп-чыка накапілася многа нявыказанага і нявыплаканага гора. Пачакаўшы, салдат запытаў:

— І хто табе, Валодзя, гэта сказаў?

— Наша настаўніца, — адказаў хлопчык, усё яшчэ плачучы і прыўзняўшы галаву. Па шыках яго каціліся слёзы.

— Гэта не можа быць!

— Я задачкі не магу рашаць. І па граматыцы двойкі...

— Ах, вось у чым справа! Гэта — цяжкаявата. А ты пра-баваў задачу рашаць па-сапраўднаму? Біўся да канца?

— Не. Не прабаваў.

— Вось то-та яно і ёсць. Давай задачнік. Будзем рашаць, пакуль яна не атрымаецца. Я люблю арыфметыку. Вось па-праўлюся і буду таксама хадзіць у вячэрнюю школу. Я, вядома, вельмі хачу вучыцца. Толькі вось у мяне здароўе, ба-чыш, якое? Я табе зайздросчу. Ты — здаровы, і галава ў ця-бе свежая. Хочаш, будзем з табою спаборнічаць, хто каго перагоніць у вучобе?

— Хачу! — цвёрда сказаў Валодзька.

— Ну, вось. А цяпер давай рашаць.

І пад цёплым позіркам салдата хлопчык рашыў не адну задачу. Некаторыя правілы Валодзька забыў або зусім не ве-даў і тады на дапамогу адразу ж прыходзіў новы настаўнік.

— Эгэ, ды ты можаш быць самым лепшым вучнем у класе, — зрабіў вывад салдат.

Прышоў бацька. Павячэралі. Ляглі адпачываць позна. У гэ-тую ноч Валодзька доўга не спаў. Не з-за таго, што салдат вельмі кашляў. Валодзька думаў аб сабе, аб салдаце, аб лю-дзях. Так ён думаў упершыню ў сваім жыцці. Новы настаўнік запаліў у ім іскры, і ў маленькім сэрцы хлопчука стала раз-гарацца штосьці вялікае, добрае, чалавечае.

Цёпла развітаўшыся з Іванам Сямёнавічам і Валодзькам, салдат раніцой пайшоў ад іх. А Валодзька доўга глядзеў у акно на дарогу і думаў аб добрых людзях.

У той дзень ён доўга, аж да самага вечара корпаўся ў кніж-ках, складаў і перакладаў сшыткі. А раніцой падцягнуты, вя-сёлы прадстаў перад бацькам і Іван пачуў нечаканае:

— Тата, я пайду ў школу!

У школе, вядома, ніхто ўжо не чакаў Валодзьку, і ўсе дужа здзіві-ліся, убачыўшы яго. Асабліва Вера Паўлаўна. І ніхто не ведаў, што ў Валодзькі ззяючай зоркай запалілася ясная мэта жыцця. Валодзька пачаў вучыцца самааддана, з неймавернай настойлівасцю, пераадольваючы са-мыя нечаканыя цяжкасці ў вучобе.

Першую пяцёрку ён атрымаў па арыфметыцы.

Вера Паўлаўна, азадачаная, пады-шла да Валодзькавай парты і запы-тала хлопчыка:

— У каго ты спісаў кантрольную? Кажы?

— Я не спісаў! — цвёрда і рашу-ча адказаў Валодзька.

— Ідзі да дошкі. Праверу!

Вера Паўлаўна дала хлопчыку цяж-кую задачу. Валодзька ўважліва вы-слухаў умову, запісаў яе на дошцы і пачаў думаць. Настаўніца і вучні напружана глядзелі на захопленана

работай Валодзьку, які, абдумваючы ход рашэння, зрэдку паціраў свой высокі лоб. Вера Паўлаўна была строгай і неда-верлівай. Калі раптам Валодзька застукаў па дошцы крэйдой, яна, вельмі здзіўленая, назірала, як вучань лагічна і пасля-доўна ставіць пытанне за пытаннем.

А калі ён атрымаў пяцёрку і па гісторыі, Вера Паўлаўна вы-рашыла напісаць бацьку Валодзькі чарговую запіску. На гэты раз яна ўклала яе ў канверт.

— Зноў са школы запіска? — груба запытаў бацька.

— Так.

Бацька ўзяў пісьмо, адразу ж кінуў яго на стол, па звычцы зняў з сябе папругу і прыняўся лупцазаць Валодзьку. Ва-лодзька не плакаў, не абураўся. І гэта яшчэ больш ўзлавала бацьку.

— За што вы мяне, тата?! — запытаў Валодзька, калі раз-гнезаны бацька, нарэшце, пакінуў яго.

— Усё за тое ж... Нічога з цябе, відаць, не атрымаецца. Гультай. Сядзі лепш дома. Даў бог сынка...

Валодзька быў не столькі зняважаны, колькі здзіўлены. Першая думка яго была аб несумленным учынку Веры Паў-лаўны.

Раптам ён, нібыта ўспомніўшы штосьці, схпіў са стала пісьмо, разарваў канверт і нервова пачаў чытаць запіску:

«Іван Сямёнавіч! Я дужа задаволеная вашым сынам. Ён стаў непазнавальным. Пачаў атрымліваць адны пяцёркі. Можца радавацца. Я патраціла на яго вельмі многа сваіх сіл, каб Ваш сын стаў такім настойлівым, працавітым і здольным хлоп-чыкам. В. П.»

Валодзька выпрастаўся, горда ўзняў галаву і крыкнуў:

— Гэта няпраўда! Мае пяцёркі — не ад яе!

Хлопчык скамячыў запіску і кінуў яе да печы. Бацька нічога не разумеў. Ён падняў з падлогі паперку, разгарнуў яе, прачы-таў. І неяк па-іншаму, па-асабліваму, вінавата паглядзеў на хлопчыка, які адразу стаў яму даражэй і радней.

Расказ пра Валодзьку, які мною перададзены сваімі словамі, я пачуў нядаўна ў дарозе ад дырэктара школы, якую герой гэтага нарыса закончыў з сярэбраным медалем. Пад'язджа-лі да Брэста. Тут і жыў наш Валодзька, цяпер Уладзімір Іва-навіч Баранаў, урач-хірург.

Я не ўтрымаўся і запытаў:

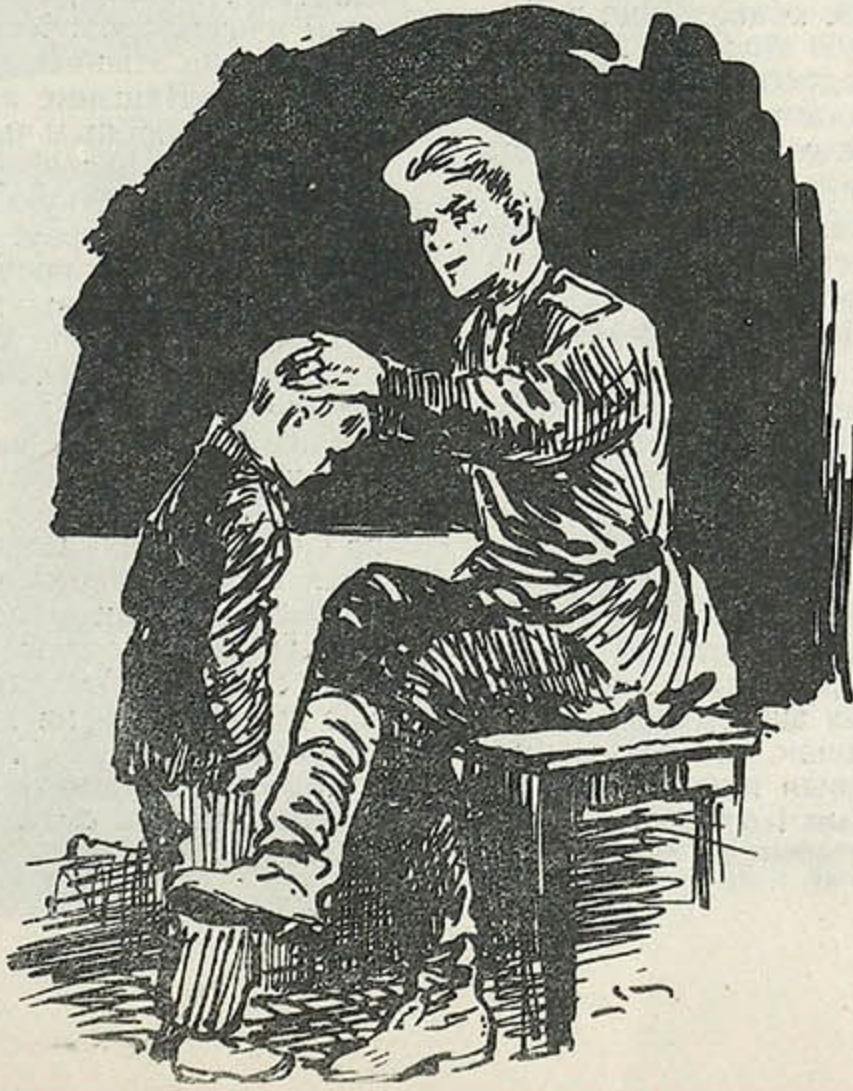
— Скажыце, Віктар Лаўрэнцьевіч, — як вы самі тлумачыце такі рэзкі пераход, калі так можна сказаць, ад поўнай агіды да вучобы да выдатнай паспяховасці?

— Мне здаецца, вы не зусім дакладна задалі пытанне. Тут справа не ў сіле і бяссілі ўчня. Тут справа ў сіле і ўплыве выхавання. Лёс Валодзькі вырашылі дзве асобы: настаўніца Вера Паўлаўна і прасты салдат. Перад настаўніцай ён замкнуў-ся ў сабе. Ведаеце, у адным чалавеку ёсць штосьці непрыем-нае, што адштурхоўвае, не вабіць да сябе, і гэты чалавек не мае права быць у школе, у другім — прыцягвае, захапляю-чае, і ты цягнешся да яго, раскрываешся ўзесь перад ім, ад-даешся яму, і ён вядзе цябе, накіроўвае і, у канчатковым вы-ніку, вырашае твой лёс. Веру Паўлаўну я лічу пустацветам: яна не мае ніякай педагогічнай схільнасці, яна — выпадковы чалавек у школе.

Сапраўдныя, таленавітыя педагогі часта, вельмі часта сустракаюцца ў самім народзе. І вось да ліку такіх я і адношу салдата — педагога па прызначэнню, хоць і без адукацыі. Ён быў франтавіком, камуністам. Штосьці вялікае, чалавечае ўбачыў Ва-лодзька ў ім. У Валодзькі, які абы-якава пачаў адносіцца да ўсяго, гэты чалавек запаліў іскры надзеі. Ён ад-разу пакарыў Валодзьку. І гэтаму не трэба здзіўляцца. Напэўна, той салдат моцна любіў людзей.

Мне спадабалася патрабавальнасць Віктара Лаўрэнцьевіча да народнага настаўніка. І хочацца, каб настаўнік ішоў па жыцці, як сонца, што ўзня-лося з-за гарызонта і ўздымаецца ўсё вышэй і вышэй, аддаючы сваё цяпло людзям і асвятляючы шлях ім, людзям, што кожную раніцу ідуць да домаў, шахтаў, вышкаў, да рычагоў трактара, стала вучонага і садзяцца за школьную парту ў свет-лым класе.

В. ЕРМАКОВ

...І ўсё гэта для вас

БАДАЙ, ні адна галіна прамысловасці не стварае такой велізарнай колькасці разнастайных рэчаў, што паліпаюць побыт, як хімічная. Яна пастаўляе ўніверсальныя матэрыялы, з якіх можна рабіць выдатную мэблю, цудоўныя тканіны, трывалы абутак, розныя сумкі, найтанчэйшыя абрусы, цёплыя футравыя паліто, цацкі, шчоткі, расчоскі, пудраніцы, добрыя мыючыя сродкі і многае, многае іншае. І што самае цікавае, усе гэтыя, зусім не падобныя адзін на другі, прадметы маюць аднолькавую радаслоўную. Для іх вырабу патрабуюцца адны і тыя ж рэчывы: прадукты перапрацоўкі нафты, каменнага вугалю, прыродных газаў, якіх у нашай краіне неабмежаваная колькасць.

Хімікі, карыстаючыся зыходнымі рэчывамі, якія складаюцца з малых малекул-манамераў, пачалі «сшываць» гэтыя малекулы-карлікі і атрымліваць малекулы-гігanty — полімеры. Працэс гэты называецца полімерызацыяй.

Вельмі важна, у якім парадку «сшываюцца» малекулы і якая даўжыня «ніткі», бо ад гэтага залежаць уласцівасці ствараемага рэчыва-полімера. Так камбінуючы малекулы, перабудоўваючы архітэктурную малекулярную нітку — ланцужок, то падаўжаючы яго, то пакарачаючы, хімікі як па заказу атрымліваюць самыя разнастайныя полімеры.

З гэтых полімераў-малекул гігантаў атрымліваюць усемагчымыя валокны, якія ідуць на выраб тканін, не горшых за шарсцяныя і шаўковыя, вырабляюць штучную скуру і футру. З іх жа робяць разнастайныя пластыкі, больш трывалыя за сталь, лягчэйшыя за корак, празрыстыя, як шкло, якія да таго ж прапускаюць ультрафіялетавыя праменні.

З такіх матэрыялаў пачалі ўжо будаваць дамы. Неўзабаве ў адным з раёнаў Масквы вырасце пяціпавярховы будынак, які цалкам зроблены з пластыкаў, толькі каркас і перакрываццё яго будуць жалезабетоннымі.

Спрадвеку сталы, крэслы, шафы рабіліся з дрэва. Цяпер жа яно ўступае дарогу пластыку. Гэты матэрыял дазваляе надаваць мэблі разнастайныя формы і колеры. Яна будзе самых розных колераў: белая, ружовая, блакітная, зялёная. І не трэба баяцца, што паабдзіраецца пластыкавая шафа або адломіцца ножка ў крэсла. Стол з пластыку можна нават не пакрываць абрусам — яго ўзорчатая паверхня прыгожая. А калі вы паставіце на стол гарачы чайнік ці каструлю прама з пліты або разліце масла, няхай вас гэта не засмучае. На бліскучай паверхні яго не з'явіцца нават і следу.

У канапах, крэслах, матрацах, якія хутка паявяцца ў продажы, не будзе ніводнай спружыны, але яны стануць больш эластычнымі, мяккімі, а галоўнае больш моцнымі, чым цяперашнія. Не прыдзецца звяртацца да майстра, каб перацягнуць матрацныя спружыны. На тахце, колькі б на ёй ні сядзелі і ні ляжалі, не з'явіцца ўмяцін. Нетрывалыя спружыны замяніць пругкая штучная рызіна. Матрац з яе ў шмат разоў лягчэйшы за корак, мяккі, як пярына з пуху. Аб'ёмка такой мэблі таксама будзе праводзіцца з сінтэтычных матэрыялаў. Простую танную тканіну, прапітаную хімічнымі смоламі, можна будзе адрозніваць ад дарагога плюшу, аксаміту, сукна толькі па тым, што яна не камечыцца, не паглынае выпарэнняў, пылу і лёгка мыецца.

У пакой можна паставіць высокую прыгожую лямпу — таршэр, зробленую з пластыку, піяніна — абліцаваная чорным бліскучым дэкаратыўным пластыкам. А якія прыгожыя вазы, блюды, бакалы, што зроблены з пластыкавага «крышталю». Іх ужо выпускае завод імя «Комсомольской правды» ў Ленінградзе.

З сінтэтычных матэрыялаў — полімераў зроблены: чарнільніца на пісьмовым сталі, самапішучая ручка, цацкі, якія ляжаць на туалете, ведры і слоікі для круп, што стаяць на кухні, тэлефонныя апараты і тонкая поліэтыленавая цырата. Дарэчы, поліэтылен — гэта вельмі выдатны від пластыку. Ён усё шырэ ўжываецца як у прамысловасці, так і ў быццё. Напрыклад, калі хаваць хлеб у тонкія поліэтыленавыя мяшчкі, якія паступілі ў продаж, то ён захаввае сваю свежасць на працягу тыдня, што вельмі зручна ў час турыстычных паходаў, навуковых экспедыцый і проста ў звычайных умовах. Маючы мяшчак, не трэба купляць хлеб кожны дзень. Поліэтыленавыя плёнкі захоўваюць ад усумніч таксама сыры, малочныя і мясныя прадукты. Ды і не толькі прадукты. У поліэтыленавы мяшок доб-

ра хаваць зімовае адзенне. Можна не турбавацца, яго не кране моць, яно не запыліцца.

...З даўніх часоў мы называем прыгожую, лёгкую жаночую хустачку «газавай хустачкай», летнюю лёгкую сукенку — «газавай сукенкай». Калі раней гэтая назва гаварыла аб лёгкасці і прыгажосці тканіны, то цяпер яна дакладна вызначае прыроду гэтых рэчаў — тое, з чаго яны зроблены. Іменна прыродныя і спадарожныя газы коксахімічнай і нафтавай прамысловасці сталі невычарпальнай крыніцай сыравіны для шматстадыйнай вытворчасці сінтэтычных валокнаў. Напрыклад, ваша капроновая прыгожая блузка пачынае сваю радаслоўную з фенолу — прадукта перапрацоўкі вугалю, а таксама нафты.

Капроновыя ніткі можна ператварыць у завітую пушыстую пражу-эластык, якая напамінае сабой завітыя валасы-перманент. Гэтая пражка бясконца выцягваецца і сціскаецца, не трацячы сваіх якасцей. З яе вырабляюць «бязмерныя» купальныя касцюмы, панчохі, шкарпэткі, світэры. Прычым усе гэтыя рэчы вызначаюцца вялікай трываласцю. Панчохі не прыдзецца цыраваць, на іх не будуць спускацца петлі, што, як вядома, прычынае жанчынам столькі турбот.

...У самым бліжэйшым будучым мы зможам купіць касцюм, сукенку, паліто з шарсцепадобнага валакна лаўсану. У радзе краін яго называюць тэрыленам. Хімічная шэрсць мае вялікія перавагі перад натуральнай. Яна ў тры разы больш трывалая і ў столькі ж разоў таней. Адзенне з гэтай тканіны не трэба кожную вясну перасыпаць нафталінам, таму што яно мае антымалевае імунітэт, як між іншым любая тканіна з сінтэтычнага валакна.

Калі вы нечакана трапіце пад моцны лівень у касцюме або паліто з лаўсану, не бойцеся, ваша адзенне не папсуецца. На ім не скамечыцца ні адна складачка, струмені дажджу сцякуць на зямлю, амаль не прапітаўшы тканіну. Плісраваную або гафрыраваную спадніцу можна мыць колькі хочаш — яна не зменіць свайго выгляду. Такая пругкасць хімічнай шэрсці.

А якія прыгожыя світэры, джэмперы, пальчаткі, панчохі пачынаюць вырабляць з новай тканіны нітрон! Яны выглядаюць так, як калі б былі зроблены з гагачага або лебядзінага пуху, вярблюджай або ангорскай воўны, але на самай справе гэтыя рэчы таксама хімічнага паходжання.

Многія жанчыны ведаюць як цяжка выводзіць салыны, масляныя плямы, сляды фарбы. На кожны выпадак ёсць свой сродак, які як на тое не аказваецца пад рукой. Чым бы вы ні запэцкалі нітронавы або лаўсанавы касцюм, усе плямы знікнуць, калі яго памыць у цёплай вадзе. Касцюм і паліто з гэтага матэрыялу можна мыць хоць сто разоў, яны стануць толькі больш свежымі і прыгожымі, прасяваць іх не трэба, яны самі прымуць патрэбны выгляд. Адзенне з нітрону вытрымае гарачыя праменні паўднёвага сонца, яго колер, рысунак не зменіцца.

...У адной старой легендзе расказваецца аб тым, як хворая жанчына апранула чароўную кашулю і адразу стала здаровай. Што ж, гэтая легенда ў нейкай ступені стала явай нашых дзён. Хто б мог падумаць некалькі гадоў назад, што на этыкетцы бялізны, якую мы набываем, будзе напісана: «Нашэнне лячэбнай бялізны рэкамендуецца пры вострых і галоўным чынам хранічных формах поліартрыту, захворваннях перыферычнай нервовай сістэмы, ішыясах і радыкулітах». Такую бялізну выпускае маскоўская фабрыка «Чырвоная зара». Людзі з захваленнем гавораць аб гэтай бялізне, пры носцы якой змяншаюцца або зусім знікаюць болі, якія мучылі іх доўгія гады.

Лячэбная бялізна зроблена з хларыну — прадукта вугалю і вапны. Гаючы яго ўласцівасці тлумачацца дзеяннем электростатычнай электрычнасці, якая ўтвараецца пры пастаянным трэнні трыкатажу з хларынавага валакна аб чалавечую скуру.

Кожнаму чалавеку, які працуе на вытворчасці, неабходна спецвобразка. І лепшая тканіна для яе — фтарлоновая, якая атрымліваецца з сінтэтычнага валакна фтарлон. Яна не баіцца ніякіх кіслот, вытрымлівае націск канцэнтраванай азотнай кіслаты і перакісу вадароду...

За сем гадоў вытворчасць тканін на душу насельніцтва ў нас павялічыцца на 17 метраў і дойдзе да 56 метраў у год.

Да канца сямігодкі ў нашай краіне будзе вырабляцца 10.620.000.000 метраў тканіны ў год. Гэтую дарожку з тканіны можна будзе 28 разоў працягнуць ад Зямлі да Луны.

Розная будзе гэтая тканіна: баваўняная, з натуральнага шоўку, шэрсці, а таксама ў злучэнні з тканінамі, атрыманымі з хімічных валокнаў. І многа будзе выключна са штучных і сінтэтычных валокнаў. Тканіны будзе столькі, што калі б раптам уся стомільённая жаночая палавіна насельніцтва пажадала б ператварыць яе ў сукенкі, то на кожную савецкую жанчыну прыпала б па дваццаць сем сукенак у год.

Каб выканаць гэты грандыёзны план сямігоддзя па тэкстылю без дапамогі хіміі, спатрэбілася б дадаткова развесці 105 мільёнаў авечак і засеяць пад баваўну яшчэ 358 тысяч гектараў паліўных зямель. Для гэтага патрэбны былі б велізарныя затраты і шмат часу. А хімія вырашыць гэтую праблему ў найкарацейшы тэрмін. Яна з'яўляецца крыніцай матэрыяльнага багацця савецкіх людзей.

Мы расказалі аб тканінах, створаных з хімічных валокнаў, але, аказваецца, з гэтых жа валокнаў можна атрымліваць і выдатнае футра. Штучны каракуль амаль нічым не адметны ад скурак нованароджаных двух-трохдзённых ягнят асобнай пароды. Каракулевае паліто вельмі дарагое, яно па кішэні далёка не кожнай жанчыне, а цяпер яно стане агульнадаступным. Для вырабу штучнага каракулю патрэбны ўсяго толькі баваўняная тканіна, клей і сінтэтычныя валокны. Каракуль, зроблены на фабрыцы, не будучы паядаць лічынкі молі, ён вельмі доўга носіцца і, што самае галоўнае, дзяшавы. Паліто, шапкі, дзіцячыя каўняры,

зробленыя з яго, каштуюць у дваццаць разоў менш, чым з натуральнага каракулю. У многіх футравых магазінах нашай краіны прадаюцца ўжо вырабы са штучнага каракулю, а ў бліжэйшыя гады іх будзе яшчэ больш. У кантрольных лічбах XXI з'езда Камуністычнай партыі прадугледжана да канца сямігодкі павялічыць вытворчасць штучнага каракулю ў 14 разоў і давесці яго выпуск да 5 мільёнаў квадратных метраў у год, для чаго спатрэбілася б 30 мільёнаў скурак ягнят.

Наладжваецца ў нас вытворчасць пушыстых, мяккіх, цёплых і вельмі лёгкіх футраў з лаўсану, нітрону, якія добра імітуюць: выдру, хахулю, малпу і іншыя каштоўныя гатункі пушніны. Пройдзе нямнога часу, і нашым жанчынам будуць прапанаваць у магазінах вялікі выбар паліто са штучнага футра, выпускаемага савецкай прамысловасцю.

...Большасць жанчын з адабрэннем гаворыць аб мыючых сродках, якія паступілі ў продаж. Вымытыя ў растворы гэтых парашкоў шаўковыя і шарсцяныя рэчы зусім не ліняюць, не трацяць свайго вонкавага выгляду. А пасля трохчатырохразовага мыцця звычайным мылам тканіна адзення пачынае ірвацца, афарбоўка становіцца бляклай, няроўнай. Прычына гэтых непрыемнасцей — мыла. Яно з'яўляецца соллю тлустых кіслот і пры рэакцыі з вадой выдзяляе невялікую колькасць шчолачы, якая разбурае шаўковыя і шарсцяныя тканіны, прымушаючы заўчасна іх «старэць». Як вядома, у вадзе ёсць розныя солі, якія надаюць ёй так званую жорсткасць. Успомніце, з якой неахвотай мы мыем галаву ў жорсткай вадзе. Мыла ўступае ў злучэнне з гэтымі солямі, утвараючы так званыя кальцыевыя і магніевыя мылы, якія зусім не маюць мыючых якасцей. Падлічана, што на гэтыя шкодныя і непатрэбныя злучэнні дарэмна выдаткоўваецца амаль палавіна кавалка мыла. Да таго ж звычайна мыла вельмі «пражэрлівае» — адзін яго кавалак з'ядае 250 грамаў расліннага масла. Раней велізарныя ўраджаі сланечніку ішлі на мылаварныя заводы. Ажыццяўленне намечанай праграмы вытворчасці тлушчазамыняльнікаў і сінтэтычных мыючых сродкаў дазволіць да 1965 года выслабіць не менш 400 тысяч тон харчовых маслаў.

Падумаць толькі, колькі смачнага расліннага масла з'ядалі замест нас мылаварныя заводы!

Хімікі вырашылі пакончыць з велізарнай затратай харчовых прадуктаў для мылаварэння. Яны пачалі ствараць новае сінтэтычнае мыла з зусім іншым «рацыёнам харчавання».

Добра камбінуючы малекулы прадуктаў нафты, хімікі здабылі з іх не толькі тлустыя кіслоты, але і іншыя злучэнні, з якіх атрымліваюцца выдатныя мыючыя рэчывы — парашкі, пасты, вадкасці. Яны значна лепшыя, чым звычайнае туалетнае і гаспадарчае мыла. Сінтэтычныя мыючыя сродкі патрэбны і ў прамысловасці і ў побыце. Імі можна вымыць сцены, дзверы, вокны, падлогу, аўтамабіль, не гаворачы ўжо аб адзенні. Да таго ж многія з новых хімічных мыючых сродкаў з'яўляюцца бактэрыцыднымі, гэта значыць абясшкоджваюць заражаныя прадметы.

Пасля майскага Пленума ЦК КПСС сінтэтычнаму мылу адкрыта «зялёная вуліца». Уступаюць у строй заводы, цэхі па вырабу сінтэтычных мыючых сродкаў. На працягу сямігоддзя выпуск іх будзе ўвесь час павялічвацца. Самыя разнастайныя парашкі, пасты, спецыялізаванае мыла шырокім патокам пойдучь на прадпрыемствы і ў дамы савецкіх людзей.

* * *

Вядома, мы не мелі магчымасці ў адным артыкуле расказаць аб усіх цудоўных рэчах, якія дае нам хімія. Ясна адно: чалавек можа з галавы да ног апрануцца ў рэчы, зробленыя з сінтэтычных матэрыялаў. Ён можа абставіць кватэру вырабамі з пластыку, пабудаваць дом з гэтага новага матэрыялу. І ўсё гэта будзе больш прыгожым і трывалым, чым натуральная шэрсць, скура, шоўк, футра, дрэва, метал. Хімія — асноўны рухавік тэхнічнага прагрэсу нашага выдатнага сямігоддзя.

М. АНГАРСКАЯ.

Прыгожыя каракулевыя манто, жакеты, касцюмы і сукенкі, пасуду і іншыя неабходныя рэчы хатняга ўжытку — усё гэта вырабляе хімічная прамысловасць для вас, жанчыны.

Хлопцы-вогнаходцы

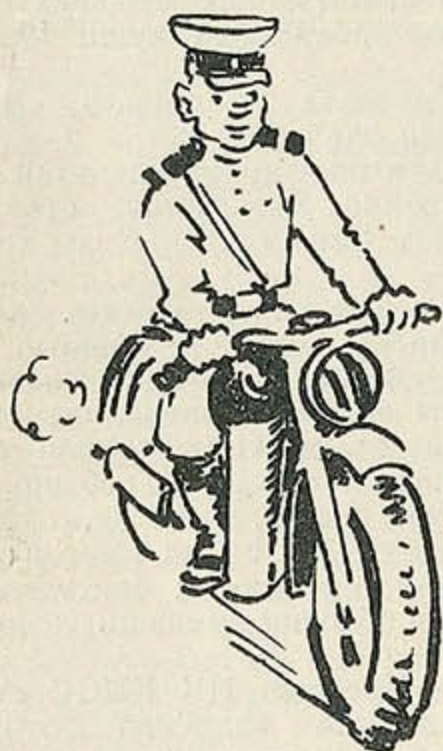
Андрэй АЛЕКСАНДРОВІЧ

Два браты, Ігнат і Ціхан,
Каб сяброў сваіх здзівіць,
Згаварыліся паціху
Штось цікавае зрабіць.

Драцяную клетку ўзялі,
Пару слоікаў шкляных,
Выйшлі ўпотай і прапалі
За варотамі яны.

Як прышла дадому маці,
Дома хлопцаў не было.
Хто паможа адшукаць іх?
Гора матчына расло.

Дзе не пойдзе — ўсё дарма:
Іх — няма, няма, няма.
Што за ліха,
Ўсё няўлад.
Дзе той Ціхан?
Дзе Ігнат?

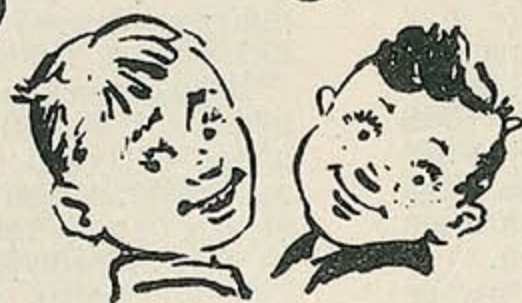

Расказала маці Федзю,
Федзя доўга не чакаў, —
Каб сабраць дзяцей-суседзяў,
У трубу трубіць пачаў.

На сігнал прыбеглі Юля,
Пеця, Каця, два Кузьмы:
— Не хвалюцца, матуля,
Адшукаем хлопцаў мы!

Хто куды, як следапыты,
Разышлася дзетвара.
Бегаў з імі Жук сярдыты
Ад двара і да двара.

Скрозь шукалі і дарма:
Іх — няма, няма, няма.
Што за ліха,
Ўсё няўлад.
Дзе той Ціхан?
Дзе Ігнат?

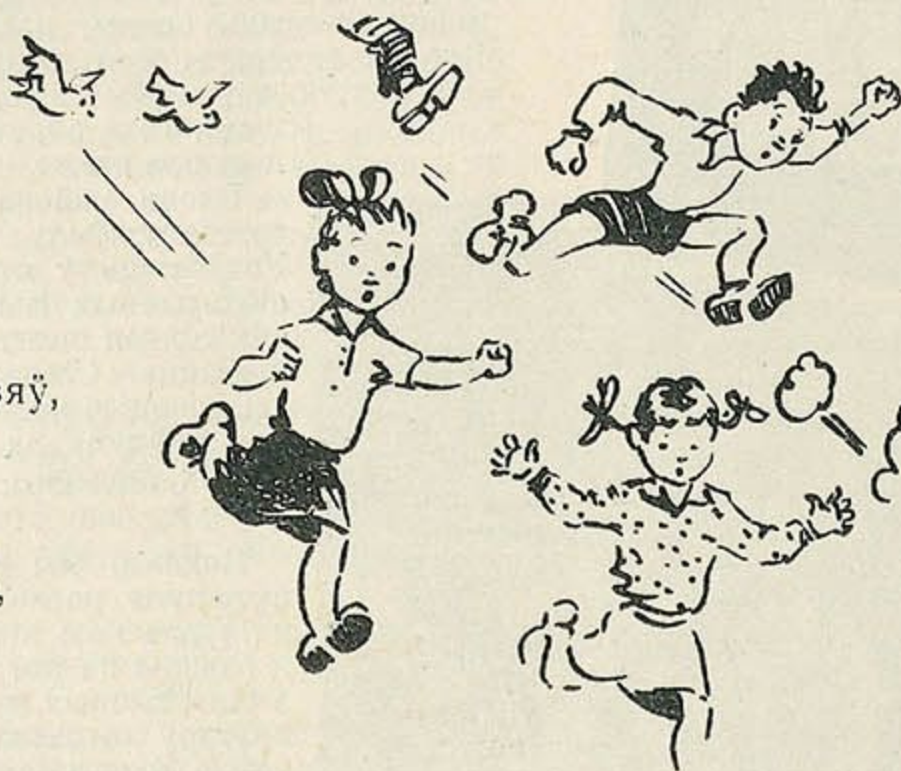
Два Кузьмы трамвай спынялі,
Петрусёк спыняў аўто.
— Можна, бачыў хто? — пыталі,
Не, не бачыў іх ніхто.

Дзе ж маглі яны падзецца?
Іх шукаючы, цяпер
Едзе на матацыклеты
Нават міліцыянер.

Баявыя самалёты
Над зямлёю загулі.
Два разведчыкі-пілоты
З неба пошукі вялі.

Скрозь кружылі і дарма:
Іх — няма, няма, няма.
Што за ліха,
Ўсё няўлад.
Дзе той Ціхан?
Дзе Ігнат?

Дапамог бы хто парадай;
Хутка стане ўжо змяркаць.
Зноў сышліся, зноў нарада —
Дзе шукаць і як шукаць.

Маці ў слёзах, маці плача:
— Дзе яны, сынкі мае?
От складаная задача,
Паспрабуй, рашы яе!

Прытаміўся Жук, рупліва
Павярнуў у сад густы,

На траве прылёг пад слівай,
Стаў дзівіцца на кусты.

Што такое? Прытаіўся
Натапырыў вушы, устаў.
Хвост падняў, перакуліўся
І па-свойму знак падаў.

«Гаў-гаў-гаў», — пачулі дзеці,
Чарадой пабеглі ў сад.
Жук вясёлы: ён падмеціў —
Тут і Ціхан і Ігнат.

У цішы зялёнай моцна
Грымнуў голас дзетвары:
— Вось вы, хлопцы-вынаходцы!
— Як не сорамна, сябры?

— Цэлы дзень мы вас шукалі,
Гэткі быў перапалох.
Ціхан здзіўлены: — «Не зналі,
Мы працуем тут удвох.

Мушкі розныя збіраем,
Ёсць і птушка, ды ніяк
Мы яе не распазнаем:
Ці то ластаўка, ці шпак?»

— Мы, — пачаў казаць Ігнацік,
Адступіўшы трохкі ў бок, —
Мы рашылі ў нашай хаце
Свой зрабіць жывы куток.

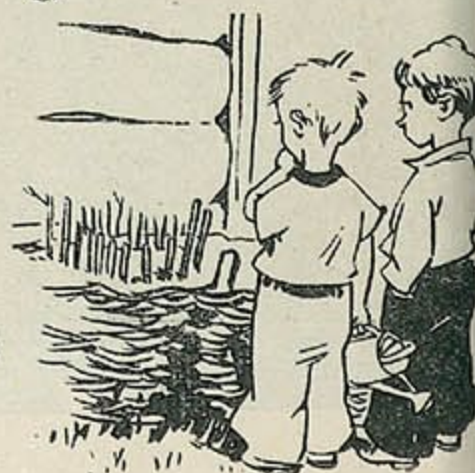
— Свой куток? — гаворыць
Каця, —

Гэта хораша, аднак
Без дазволу сваёй маці
Не рабіце болей так...

Колькі ў слоіках цікавых
Матылькоў, жучкоў, казьявак.
Дзеці ўважна разглядаюць,
Клетку з птушкай падымаюць.

Шалясціць ліства на вецях.
Вее вецер. Сонца свеціць.

Стала ціха.
Кожны рад.
Ёсць і Ціхан
І Ігнат.

Вучыце дзяцей любіць музыку

Як навучыць дзяцей дома, калі няма паблізу музычнай школы, любіць і разумець музыку? Як выхаваць у іх музычна-эстэтычныя погляды? Як развіваць пачуццё прыгожага?

Само жыццё дае адказы на гэтыя пытанні.

Калі ў вас ёсць які-небудзь музычны інструмент і вы самі ўмеце на ім іграць, усяляк прывідайце ціканасць сваім малым да інструмента. Пакажыце прыёмы ігры на ім (зразумела, калі вы самі ім нядрэнна валодаеце). У нашых нотных магазінах можна дастаць самавучыцель ігры на некаторых інструментах (на гітары, балалайцы, мандаліне, акардэоне, баяне, фартэпіяна), якія дапамогуць і вам разам з дзіцем авалодаць некаторымі выканаўчымі навыкамі. Якая цудоўная традыцыя — хатняе музіцыраванне! Яна вельмі старая, гэтая традыцыя, але зараз у горадзе яна чамусьці не вельмі пашырана. У вёсцы хатняе музіцыраванне развіта крыху больш. Як прыемна на канцэртах агляду мастацкай самадзейнасці слухаць выступленні сямейных музычных ансамбляў. У такіх ансамблях сустракаюцца баяністы, скрыпачы, цымбалісты, спевакі і г. д. Як гэта ўзвышае побыт людзей, робіць іх адпачынак асэнсаваным, прыгожым, напоўненым!

Велізарнае значэнне надаецца зараз музычнаму выхаванню ў агульнаадукацыйных школах. Урокі спявання ўводзяцца з першага па восьмы клас уключна. На гэтых уроках дзеці атрымваюць першапачатковыя навыкі спявання, пазнаёмяцца з элементарнай музычнай граматай. Урокі спявання маюць вялікую ролю ў музычна-эстэтычным выхаванні вучняў.

І хочацца параіць бацькам: заахвочвайце поспехі вашых дзяцей на ўроках спявання. Бо жыве яшчэ ў некаторых сем'ях думка, што спяванне, маўляў, прадмет неабавязковы, нецікавы, прымусовы. І поспехі дзяцей на спяванні мала цікавяць бацькоў. Гэта шкодная думка, і з ёю трэба змагацца. Ніхто не будзе сцвярджаць, што ўрокі спявання ў школе — гэта ўжо адчыненыя дзверы ў мастацтва. Аднак агульнавядома, што гэтыя ўрокі — цудоў-

ная школа музычна-эстэтычнага выхавання школьнікаў.

У агульнаадукацыйных школах ствараюцца хоры. Хор у школе — карысная справа. Удзел дзяцей у ім развівае не толькі пачуццё ансамбля, музычны слых, памяць, але і пачуццё адказнасці за сваю працу ў калектыве, за работу сваіх таварышаў, усяго калектыву ў цэлым. Спяванне ў школьным хоры ўзбагачае музычны круггляд вучня, далучае яго да музыкі, садзейнічае знаёмству яго з творами кампазітараў розных часоў і творчых напрамкаў. Як часта можна пачуць, з якой удзячнасцю гавораць дарослыя людзі, якія выбралі для сябе розныя прафесіі, аб школьным хоры, што з'явіўся для іх у свой час «настаўнікам» музыкі.

Зараз у школах вельмі распаўсюджаны музычныя гурткі. Скажам адразу — гэта вельмі добрая справа. Дзеці, якія любяць музыку і хочуць займацца ёю, вучацца ў гэтых гуртках іграць на розных інструментах, часцей за ўсё на фартэпіяна і баяне.

Адным з ачагоў музычнага выхавання дзяцей у шырокіх маштабах з'яўляюцца музычныя гурткі пры Дамах піянераў. У Мінскім Палацы піянераў, напрыклад, працуюць ансамбль песні і танцаў, гурток сольнага спявання, аркестр народных інструментаў, дзеці вучацца іграць на розных музычных інструментах, наведваюць заняткі харэаграфічнага гуртка.

Вялікую ролю ў музычным выхаванні дзяцей адыгрываюць радыё і тэлебачанне. Музычныя перадачы Беларускага радыё ідуць штодзённа на працягу шасці гадзін. Сюды ўваходзяць і музычныя перадачы для дзяцей. Добра, калі бацькі самі будуць цікавіцца гэтымі перадачамі і змогуць накіраваць увагу дзяцей на той ці іншы канцэрт, музычнаадукацыйную перадачу і г. д.

Развіццю музычных густаў садзейнічае і рад музычных перадач, якія праводзяцца студыяй тэлебачання. Зразумела, што не ўсе тэлеперадачы дзеці павінны глядзець (тыя, вядома, якія маюць такую магчымасць).

Трэба ўважліва адносіцца да праграм тэлеперадач, выбіраючы для

сваіх дзяцей толькі самае цікавае і карыснае. Па тэлевізару можна паглядзець музычнаадукацыйныя перадачы аб жыцці і творчасці кампазітараў, аб стварэнні і выкананні буйнейшых музычных твораў; перадачы, якія расказваюць аб сімфанічным аркестры і яго інструментах, аб музычных жанрах і г. д.

На экраны кінатэатраў часам ідуць музычныя фільмы. Тут можна назваць кінафільмы «Кампазітар Глінка», «Мусаргскі», «Рымскі-Корсакаў», «Чайкоўскі», «Імя Чайкоўскага» (аб Міжнародным конкурсе піяністаў і скрыпачоў імя Чайкоўскага), «Барыс Гадую», «Яўгеній Анегін» і іншыя.

Дзеці сярэдняга і старэйшага ўзросту абавязкова павінны знаёміцца з такімі фільмамі. У іх жыва і захапляюча расказана аб музыцы і музыкантах, яны запамінаюцца надоўга.

Мінскія школьнікі маюць магчымасць часам пайсці ў тэатр оперы і балету. Старшакласнікаў, бясспрэчна, зацікавіць большасць спектакляў. Многія з іх створаны кампазітарамі на сюжэты выдатных літаратурных твораў, з якімі дзеці знаёмяцца ў школе («Барыс Гадую», «Яўгеній Анегін», «Пікавая дама», «Князь Ігар», «Русалка»).

Гэтыя творы ўваскрашаюць перад дзецьмі старонкі гераічнай барацьбы народа, раскрываюць унутраны свет чалавека.

Зацікавіць дзяцей музыкай можна і пры дапамозе адпаведнай літаратуры. Ёсць цэлы рад кніжак і брашур, у якіх проста і даступна расказана аб кампазітарах, аб музыцы. Гэтыя кнігі выходзяць у серыі «Жыццё выдатных людзей», «Бібліятэка школьніка».

Музычнае выхаванне дзяцей пачынаецца памалу, паступова: з матчынай калыханкі дома, з музычных заняткаў у дзіцячым садзе. І ўсё тое, аб чым мы гаварылі вышэй, вядома, трэба прапанаваць дзецям паступова, у малых дозах, усё шырэй, адкрываючы ім захапляючы свет музыкі.

І тады дзеці самі захочуць жыць у гэтым свеце.

**Е. РАКАВА,
Ф. РАПАПОРТ**

ПАРАДЫ ГАСПАДЫНЯМ

КВАШАНЫЯ ЯБЛЫКІ

Для квашання найбольш прыгодны яблыкі сярэдніх і дробных размераў, асенніх і зімовых гатункаў, са светла-афарбаванымі пладамі і шчыльнай мякаццю («антонаўка», «бабушкіна», «пепін літоўскі», «асенняе паласатае» і інш.). Летнія гатункі, яркаафарбаваныя яблыкі для квашання непрыгодны.

Перад квашаннем яблыкі сартыруюць па якасці і раз-

меру, адбракоўваюць пашкоджаныя; затым кладуць радкамі кожны гатунак у асобныя бочачкі ёмістасцю 30—50 кілаграмаў. Бочкі перад укладкай вымачваюць і прашпарваюць. На дно і па баках бочачкі, а па меры ўкладкі — пасярэдзіне і зверху яблык кладуць слой чыстай і прашпаранай жытнёвай і пшанічнай саломы для надання яблыкам прыгожага залацістага колеру і спецы-

фічнага прыемнага прысмаку. Рэкамендуецца пры ўкладцы дабаўць спецыяльныя часткі — на дно, у сярэдзіну і зверху) з разліку на 100 кілаграмаў садавіны: 150 гр. эстрагону, 250 гр. лісця вішні і чорных парэчак.

ЯК ЗАХАВАЦЬ СМЯТАНУ

Каб абясшкодзіць смятану, якая часта бывае крыніцай кішэчных захворванняў,

а таксама, каб спыніць браджэнне, якое пачалося ў ёй, трэба яе пастарызаваць. Для гэтага закіпяціць вадку ў каструлі, у кіпячую вадку паставіць кружку са смятанай, памешваць. Калі смятана стане дастаткова гарачай (мінут праз 5—10), зняць, асудзіць, пераліць у чысты шклянны слоік, паставіць у прахладнае месца. Такай смятана доўга не псуецца.

М. АНДРЭЕВА

Зубы маюць велізарнае значэнне для здароўя чалавека. Асноўнае прызначэнне зубоў — перажоўванне ежы.

Добра перажоўваць ежу можна толькі здаровымі зубамі, але яны вельмі часта псуецца, у іх узнікае кастэда, так званы карыёз зубоў. Гэта хвароба разбурае і пастаянныя і малочныя зубы. У пачатковай стадыі хваробы зуб не баліць і яго лёгка зачысціць.

Вось чаму дарослым і дзецям трэба абавязкова два разы ў год правяраць зубы, бо не заўсёды можна самому заўважыць пашкоджанне. Накаль, у практыцы мы сустракаемся з масавымі парушэннямі гэтага важнага правіла, што прыводзіць не толькі да псавання зубоў, але і да агульнага захворвання арганізма.

Калі зуб своєчасова не запламбаваць, разбурэнне яго даходзіць да зубнога мякішупульпы, і тады пачынаецца яе запаленне, якое прыносіць чалавеку нясцерпны боль.

Запаленне можа пашырыцца і на касцяную тканку сківіцы. Утвараецца нарыў, павышаецца тэмпература; чалавек становіцца хворым, непрацаздольным, часам патрабуецца працяглае лячэнне.

Калі зубны боль уціх, многія лічаць лішнім давесці да канца лячэнне зуба і не выконваюць парад урача. Хвароба пераходзіць у хранічную форму, зуб амаль не баліць, але прадаўжае разбурацца. Мікробы і выдзяляемыя імі шкодныя рэчывы праз адтуліны, якія знаходзяцца на канцах карэнняў гнілых зубоў, могуць трапіць у краваносную сістэму і пранікнуць у які-небудзь орган нашага цела, напрыклад, у сэрца, печань, ныркі, міндаліны, суставы і выклікаць сардэчныя захворванні, ангіну, рэўматызм і гэтак далей.

Акрамя таго, хворыя зубы і гнілыя карэнні раздражняюць слізістую абалонку дзясны, шчакі, языка і могуць выклікаць злаякасныя пухліны.

Неахайнае ўтрыманне рота, наяўнасць гнілых зубоў і карэнняў, няспраўныя зубныя пратэзы, ужыванне алкаголю, курэнне садзейнічаюць захворванню слізістай абалонкі.

Для таго, каб зубы былі здаровымі, неабходна ўжываць вітаміны. Недахоп вітаміна «А» у перыяд фарміравання зубоў у дзяцей адбіваецца на эмали зубоў. Гэты вітамін ёсць у печані, малаце, масле, яечным жаўтку.

Ужыванне вітаміна «В», асабліва «В-1» і «В-2» таксама мае важнае значэнне для зубоў. Жыта, пшаніца, ячмень, грэчка змяшчаюць вітамін «В».

Асабліва патрэбен для нармальнага развіцця зубоў вітамін «С». Пры недастатковым ужыванні вітаміна «С» пачынаюць распухаць і краваточыць дзёсны, хістацца зубы. А гэта можа закончыцца захворваннем цынгой. Вітамін «С» ёсць у капусце, шчаўі, бульбе, зялёнай цыбулі, лімонах, апельсінах, яблыках, пладах шыпыны. Асабліва шмат яго ў чорных парэчках.

Важную ролю ва ўтварэнні касцей і зубоў адыгрывае вітамін «Д». У дзяцей пры адсутнасці гэтага вітаміна развіваецца рахіт, зубы дрэнна прапітваюцца вапнай і становяцца крохкімі. Гэты вітамін ёсць у малаце, масле, яечным жаўтку і, асабліва, у рыбіным тлушчы.

Для таго, каб не псаваліся зубы, трэба загартоўваць арганізм з дзіцячых год: займацца фізкультурай, больш быць на свежым паветры і загараць. Вельмі важнае значэнне мае захаванне гігієнічных правіл па догляду зубоў. Вось найбольш важныя з іх:

Два разы ў дзень — раніцай і вечарам трэба чысціць зубы зубным парашком і паласкаць рот, дадаўшы ў шклянку вады некалькі кропляў элексіру.

У кожнага члена сям'і павінна быць свая асабістая зубная шчотка і парашок.

Зубную шчотку трымаць у закрытым, не даступным для пылу месцы.

Перажоўваць ежу трэба абодвума бакамі сківіц.

Не есці халоднай ежы і не піць халоднай вады пасля гарачай ежы і наадварот.

Нельга зубамі кусаць арэхі, грызці цвёрды цукар, адкусваць моцныя ніткі, дрот і гэтак далей.

Урач К. ПЕРКАЛЬ

КАТЛЕТЫ З БЕЛАКАЧАННАЙ КАПУСТЫ

Качан капусты зачысціць, разрэзаць на 2—4 часткі, выразаць качарыжку, дробна напятаваць, скласці ў сачейнік, дадаць масла, нямнога вады, бульёну або малака (папярэдне закіпячонага), накрыць накрыўкай і варыць да гатоўнасці, перыядычна памешваючы. У гатовую капусту паступова ўсыпаць манныя крупы, добра ўсё размяшаць і варыць на слабым агні 10—15 мінут, каб крупы разварыліся (набухлі). Пасля гэтага капусту злёгку ахаладзіць, дадаць сырыя яйкі, пасаліць, размяшаць і зрабіць катлеты. Пры раздзелванні катлеты трэба абсыпаць сухарамі і абсмажыць з абодвух бакоў на разагрэтай скавардзе з тлушчам. Да катлет можна падаць смятану або рэдкі малочны соус.

У капусныя катлеты можна дабаўляць дробна нарэзаныя (саломкай) злёгку адвараныя з маслам яблыкі.

На 1 кілаграм капусты: 1 ст. лыжку масла або слівачнага маргарыну, 1, 2 шклянкі малака або вады, 4 ст. лыжкі манных круп, 1 яйка, 3 ст. лыжкі масла для смажання.

БУЛЬБЯНАЯ ЗАПЯКАНКА

У працёртую вараную бульбу дадаць гарачае малако, сырыя яйкі, растопленае масла і добра ўсё перамяшаць. Палавіну атрыманай масы пакласці на скавародку, змазаную маслам.

На першай старонцы вкладки:

Дэпутат Вярхоўнага Савета БССР перадавая даярка калгаса «Сталінскі шлях» Мядзельскага раёна Р. В. Якавіцкая.

Фота А. Дзітлава

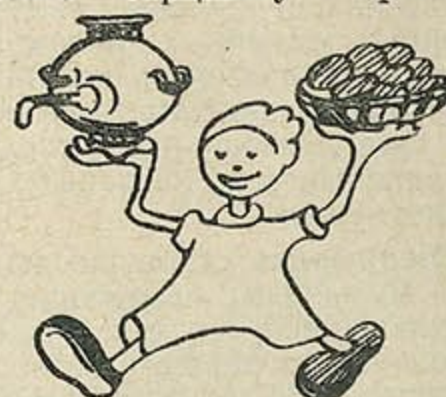
На чацвёртай — фотазюд М. Мінковіча.

Разраўняць паверхню, пакласці на яе слой падсмажанай цыбулі і накрыць масам, што засталася, зноў разраўняць, змазаць смятанай або маслам і паставіць у гарачую духавую шафу; запякаць 20—30 мінут (да атрымання румянай скарынкі). Да запяканкі можна падаць смятанны або грыбны соус.

На 1 кілаграм бульбы: 2 яйкі, 3 галоўкі цыбулі, 1 шклянка малака, 3 ст. лыжкі масла, 1/2 ст. лыжкі смятаны.

ПЯЧЭННЕ

Жаўткі з трох яек аддзяліць ад бялкоў, муку змяшаць з цукрам, нагрэтым маслам або маргарынам, цёртай лімоннай коркай і змясціць цеста (маргарын або масла добра пасячы) разам з жаўткамі яек. Пасля раскачаць корж і зрабіць з яго круглыя коржычкі. Кожны другі корж павінен быць з дзірачкай пасярэдзіне, а для гэтага сарцавіну коржыка

выняць напарсткам. Коржыкі пакласці на лісцік, змазаць яечкам, тыя, што з дзірачкай, пасля змазкі яйкамі пасыпаць дробным арэхам, змешаным з цукрам, і спячы. Калі ўсе коржыкі спякуцца, цэлыя коржыкі змазаць густым варэннем або павідлам і зверну пакласці коржыкі з арэхам, даць ім пастаяць і атрымаецца пячэнне з арэхам і павідлам.

Норма прадуктаў: 350 гр. белай мукі, 120 гр. цукру, няску (лепш пудры), 250 гр. маргарыну або масла, 4 яечкі, лімоннай коркі крыху, 50 гр. молатых арэхаў.

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, Т. Т. ДЗМІТРЫЕВА, А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, М. М. ТУР, В. І. ФІЛІПАВА.

АТ 01921.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларусском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 31/VIII-59 г. Адрас рэдакцыі: Мінск. Праспект імя Сталіна. Дом друку. Пакой 23. Тэлефон 3-17-51.

Друкарня імя Сталіна. Мінск. Цана 1 р. 80 к. Дадатак—выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 172 000 экз. Зак. 524.

cloge

